

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

JANA VIŠNOVAR

VLOGA LUTKE PRI USTVARJANJU SPODBUDNEGA
OKOLJA OTROK PRVEGA STAROSTNEGA OBDOBJA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

VISOKOŠOLSKI STROKOVNI ŠTUDIJSKI PROGRAM I. STOPNJE
PREDŠOLSKA VZGOJA

JANA VIŠNOVAR

MENTOR: viš. pred. dr. Helena Korošec

VLOGA LUTKE PRI USTVARJANJU SPODBUDNEGA OKOLJA OTROK
PRVEGA STAROSTNEGA OBDOBJA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se viš. pred. dr. Heleni Korošec za mentorstvo, strokovno usmerjanje in ves trud, ki ga je vložila vame v času pisanja diplomskega dela.

Iskrena hvala vsem sodelavkam in strokovnemu vodstvu Vrtca Šentvid za vso pomoč, svetovanje, usmerjanje in strpnost v času študija.

Predvsem pa hvala družini, ki mi je ves čas študija strpno stala ob strani in me podpirala ter na kakršen koli način pripomogla k nastanku diplomskega dela.

Iskrena hvala!

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava in utemeljuje uporabo različnih metod dela z lutko za otrokov razvoj ter ustvarjanje spodbudnega okolja.

V teoretičnem delu, ki je razdeljen na dve temeljni poglavji (učenje otrok in igra z lutko), povzemamo bistvene značilnosti in sestavine za ustvarjanje spodbudnega okolja ter aktivnega učenja otrok prvega starostnega obdobja. Obravnavamo vlogo vzgojitelja pri ustvarjanju spodbudnega okolja, njegove učinke in strategije za ustvarjanje le tega, pomen pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom, področje dramske umetnosti v vrtcu ter vlogo igre z lutko pri otrokovem razvoju.

V praktičnem delu so predstavljene dejavnosti, ki smo jih s pomočjo lutke – ljubljenca skupine – izvedli v skupini. Preko opazovanj, sprotne dokumentiranja in analiziranja smo v refleksijah prikazali in utemeljili uporabo lutke kot sredstva za spodbujanje otrok pri aktivnem učenju in samostojnosti. Ugotovili smo, da so otroci ob uporabi in v sodelovanju z lutko, pridobili na samostojnosti, samozavesti, v pomoč jim je bila pri učenju primerne načina reševanja težav in pri premagovanju ovir. Lutka se je pokazala kot izredno dobrodošla prijateljica, ki je vsakogar razveselila in mu priskočila na pomoč. Vključena je bila tako v dnevno rutino kot v vsakdanje dejavnosti in igro otrok. V skupini se je ob pomoči lutke povečala medsebojna pomoč, sodelovanje in empatija. Lutka je velikokrat odpravila strah in povečala samozavest otrok, predvsem pa je v skupini ustvarjala veselo in sproščeno ozračje, odnos med otroki in vzgojiteljicama je postal bolj odprt, odnos med otroki pa pozitivnejši.

KLJUČNE BESEDE: spodbudno okolje, aktivno učenje, lutka in dnevna rutina, lutka – ljubljene skupine

ABSTRACT

In this undergraduate dissertation the use of various work methods with puppets, their effect on a child's development and methods to create an encouraging environment are discussed and explained.

In the theoretical part, divided in two principal chapters (children's learning and puppet play), main characteristics and elements are outlined to create an encouraging environment and to enable active children's learning in the first age group in preschool. The role of a preschool teacher in creating a positive environment is discussed, his strategies and effects, the meaning of positive interactions between a teacher and a child, the domain of dramatic art in preschool and the role of the puppet play considering children's development.

In the practical part, the activities implemented with the help of the puppet, the group pet, are presented. Through observation, regular documenting and analyzing the use of the puppet as a means of encouraging children for active learning and their independence, was presented and explained. It was determined the children have gained considerably in their independence, self-confidence, appropriate problem solving and obstacle overcoming with the use and the cooperation with the puppet. The puppet turned out to be an extremely cherished friend, who cheered up and helped everyone. It was included in daily routine as in everyday activities and games. With its help, interactive help, cooperation and empathy increased in the group. Time and again, the mouse eliminated the fear and increased children's self-confidence. Mainly, the mouse created a happy and relaxed atmosphere, the children and the teachers became closer and the relationship between the children was positive.

KEY WORDS: encouraging environment, active learning, puppet and daily routine, puppet – the group pet

KAZALO VSEBINE

1	UČENJE OTROK V PREDŠOLSKEM OBDOBJU.....	2
1.1	Spodbudno okolje	3
1.1.1	Vloga vzgojitelja pri ustvarjanju spodbudnega okolja.....	4
1.1.2	Učinki spodbudnega okolja.....	5
1.1.3	Strategije za ustvarjanje spodbudnega okolja	7
1.2	AKTIVNO UČENJE	8
2	UMETNOST V KURIKULUMU ZA VRTCE IN DRAMSKA UMETNOST	9
2.1	PODROČJE UMETNOSTI V KURIKULU ZA VRTCE.....	9
2.2	DRAMSKA IGRA.....	12
3	IGRA Z LUTKO	15
3.1	<i>RAZVOJ OTROK OB IGRI Z LUTKO.....</i>	<i>15</i>
3.2	<i>VLOGA LUTKE PRI KOMUNIKACIJI MED IN Z MALČKI.....</i>	<i>17</i>
3.2.1	<i>Razvoj socialnih veščin.....</i>	<i>18</i>
3.2.2	<i>Socialne igre in lutka.....</i>	<i>19</i>
3.2.3	<i>Vloga vzgojitelja v igri z lutko.....</i>	<i>20</i>
3.3	<i>SIMBOLNA IGRA Z LUTKO.....</i>	<i>22</i>
4	LUTKA – LJUBLJENEC V VRTCU	25
5	UVOD.....	26
6	OPREDELITEV PROBLEMA.....	26
7	CILJI DIPLOMSKE NALOGE	27
8	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	27
9	RAZISKOVALNA METODA.....	28
10	LUTKA – LJUBLJENEC SKUPINE KOT ODLIČNA MOTIVATORKA.....	28

11	ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	50
12	ZAKLJUČEK	54
13	VIRI IN LITERATURA.....	56

KAZALO SLIK

SLIKA 1: OTROCI RAJAJO Z MIKO	31
SLIKA 2: MIKINO SPOZNAVANJE IGRAL	35
SLIKA 3: SPUŠČANJE DEKLIČINEGA MEDVEDKA	35
SLIKA 4: TRENUTEK ZA OBJEM	36
SLIKA 5: SKUPNI ZAJTRK.....	38
SLIKA 6: MIKA LULA V KAHLICO.....	40
SLIKA 7: PRAZNOVANJE DELIČINEGA ROJSTNEGA DNE	43
SLIKA 8: DEKLICA NUDI POMOČ PRI HRANJENJU	43
SLIKA 9: MIKA SPREMLJA OTROKE PRI UMIVANJU.....	45
SLIKA 10: OGLED PREDSTAVE »ZELO LAČNA GOSENICA«	48

UVOD

Pri učenju otrok v predšolskem obdobju vzgojitelji ustvarjamo spodbudno okolje. Spodbudno okolje pomeni tako okolje, kjer bo otrok iz lastnih interesov razvijal svoje potenciale in jih aktivno udeleževal. Ustvarjeno mora biti na podlagi pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom, ki so predpogoj za tako okolje. Otrok se v takem okolju lahko razvija na vseh področjih: socialnem, čustvenem, intelektualnem in gibalnem. Ker je otrokova primarna potreba igra, mu mora spodbudno okolje omogočati, da potrebo lahko zadovolji. Naloga vzgojiteljev je, da otroka spodbujajo in motivirajo za učenje in razvoj.

Igra z lutko zadovoljuje otrokove potrebe in vpliva na razvoj posameznih področij čustvenega, socialnega in spoznavnega razvoja. Vpliva na razvoj domišljije, samopodobe in samozavesti, razvoj socialnih veščin, ustvarjalnosti, empatije in izražanja čustev ter na razvoj besedne in nebesedne komunikacije. Otrok ob lutki preverja svoja spoznanja, do katerih je prišel z domnevami in ugotavljanjem, kako svet in stvari okoli njega delujejo. Lutka mu omogoča, da simbolno izrazi svoja spoznanja.

Na podlagi teoretičnih spoznanj smo v vrtcu izvajali dejavnosti z lutko, ki so predstavljene v zadnjem delu diplomske naloge. Glede na napredek otrok v procesu učenja smo utemeljili uporabo lutke kot enkratnega sredstva za spodbujanje učenja in nadgrajevanja znanja otrok, ki so posledično pripomogle k višji stopnji samostojnosti posameznika v skupini.

I TEORETIČNI DEL

1 UČENJE OTROK V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Ob besedi "učenje" otrok najprej pomislimo na učenje otrok v šolskih klopeh. Učenje predšolskih otrok pomeni učenje za življenje. Primarno učenje se začne z otrokovim rojstvom, ko dobi otrok status sina ali hčere v družini. Dojenček se po rojstvu začne prilagajati redu v družini. Ob očetu in materi doživlja ugodje in si želi stikov z njima. Starši so prvi, ki otroka uvajajo v svet primerne in neprimerne. Učijo ga, kaj je dobro, kaj slabo, kaj je dovoljeno in kaj ni dovoljeno. Otrok se vključuje v bližnje okolje z navajanjem preko ponavljanja. Navajanje se postopno z razvojem otroka in možnostmi verbalnega sporazumevanja dopolnjuje s pojasnjevanjem in prepričevanjem, kjer imajo velik pomen ugodni čustveni odnosi v otrokovem neposrednem okolju (Pirc, 2011).

Otrokova primarna potreba je igra. Je otrokova prevladujoča dejavnost in mu zagotavlja raznolike aktivnosti, kar pospešuje njegov razvoj. Preko igre poteka spontano učenje. To pomeni, da s tem, ko rešuje zaplete, dosega cilje in raziskuje neznano, gradi svoje znanje in pridobiva izkušnje, ne da bi se tega zavedal. Otroka žene notranja želja po raziskovanju neznanega (Pirc, 2011). »Otroci se igrajo iz potrebe, da bi nekako osmislili svoje življenje. Uporabiti morajo vse svoje čute za odkrivanje stvari: "Kakšen okus ima ta čudna stvar na mojem pladnju? Kakšna je na otip, kakšna je videti, kako diši, kakšen zvok ustvarja? Kaj se bo zgodilo, če z njo potolčem ali jo vržem na tla?" Igra je način, kako otroci raziskujejo, kakšna je naloga posameznih stvari in kako delujejo« (Hohmann, Weikart, 2005: 59).

Spontano učenje poteka ves čas, tako ob vsakodnevnih rutinskih dejavnosti v vrtcu, kot ob socialnih interakcijah med vrstniki in odraslimi, kjer otroci opazujejo, posnemajo, poskušajo in rešujejo svoje probleme, pozneje tudi premagujejo medsebojne konflikte in se dogovarjajo o skupinski igri. Učenje otrok ves čas poteka na gibalnem, spoznavnem, čustvenem, socialnem in moralnem razvoju. Pravimo, da se otrok uči celostno, če pri tem uporabi vsa svoja čutila. To pomeni, da otroku omogočimo, da do novega spoznanja pride s tem, da lahko vidi, sliši, občuti in okusi (Batistič Zorec, 2002).

Otroci se v vrtcu skozi vzgojo in učenje spopadajo s problemi in jih poskušajo reševati tako, kot so se naučili. Vzgojitelji moramo otrokom nenehno dajati priložnosti za aktivno učenje, kar pomeni, da moramo ustvariti prostor ter jim ponuditi material in čas, da bodo lahko

uresničili svoje namene in zamisli za igro. Z vzgojo in učenjem otroci razvijajo iniciativnost, radovednost, iznajdljivost in samozavest. Vse to potrebujejo za nadaljnje življenje – dispozicije, ki jim pridejo prav v vsem življenju (Hohmann, Weikart, 2005). Hkrati z aktivnim učenjem ustvarjamo spodbudno okolje, ki pripomore pri nadaljnjem razvoju otroka.

1.1 Spodbudno okolje

Pri ustvarjanju spodbudnega okolja moramo upoštevati vse okoliščine, ki pripomorejo k temu, da otrok lahko ves čas tvega, raziskuje in rešuje probleme. Pomembno je, da vemo, da otrok v primernem okolju zadovoljuje svoje potrebe po varnosti, ljubezni, sprejemanju in razumevanju. Mi mu moramo to omogočiti, saj otrok v takem okolju lažje sprejme izzive po tveganju za izvajanje nalog. Zagotovljeno mora biti zadovoljevanje osnovnih potreb. Razni nepredvidljivi dejavniki, ki na novo vstopijo v otrokovo okolje, predstavljajo preizkušnjo vzpostavljanja odnosov. Potrebi po lastnem uspehu in kompetentnosti bo otrok lahko udeležan, če sta zagotovljeni varnost in ugodna klima (Borota, 2002).

Naloga vzgojitelja je, da ustvari spodbudno okolje. To pomeni, da ga mora oblikovati tako, da otroku nenehno ponuja možnosti za odločitve in izbiro materialov, ves čas ga spodbuja k aktivnosti in samostojnosti. Otrok se osredotoča na svoje interese, preizkuša svoje zamisli in ideje, se pogovarja o svojih dejanjih, ima zagotovljene razvojno primerne učne priložnosti, rešuje probleme in ima ob tem podporo odraslega, ki ga nenehno spodbuja. To so osnovne učne značilnosti, ki jih otroku omogoča primerno spodbudno okolje (Hohmann, Weikart, 2005).

Poleg tega, da spodbudno okolje otroka ves čas spodbuja k reševanju problemov, pomembno vpliva tudi na otrokov socialni, čustveni in kognitivni razvoj. Oblikovati moramo psihološko, socialno in fizično varno okolje, ki nudi različne, razvoju primerne materiale, naloge in situacije, s čimer pripomoremo k otrokovemu učenju. Otrok mora imeti občutek varnosti in sprejetosti, kar krepi njegovo potrebno samozavest, da bo v aktivnostih sproščen in aktivno udeležen (Tannersley in sod., 2011).

Poglobitev učne situacije, globoko doživljanje preko praktičnih aktivnosti, doživljanje čudežev narave, sugestivnih umetniških fenomenov in moč osebnih stikov so situacije, v katerih naj poteka zgodnje učenje otrok – ekspresivno močna vzgojiteljica pa je seveda na prvem mestu (Kroflič, 2005).

Na otrokov razvoj ter občutek varnosti in ugodja vpliva tudi prostor, saj je pomemben dejavnik aktivnega učenja. Igralni kotiček je za otroka prostor, kjer se dobro počuti sam, s sovrstniki ali v družbi ostalih. Je prostor, kjer bo doživljal potrditev lastne kompetentnosti in sprejetosti sovrstnikov in odraslih. Pomen razporeditve prostora so strokovnjaki preučevali z vidika spodbudnega okolja, ki ga organiziramo in opremimo na podlagi otrokovih potreb (Borota, 2006).

1.1.1 Vloga vzgojitelja pri ustvarjanju spodbudnega okolja

Vloga vzgojitelja pri ustvarjanju spodbudnega okolja in aktivnega učenja je ključna. M. Hohmann in P. D. Weikart (2005: 29–34) izpostavljata naslednje vloge in naloge vzgojitelja.

- Vzgojitelj mora poskrbeti za vrsto materiala, s katerim se otroci lahko igrajo. Poskrbeti morajo za dovolj materiala, ki bo otrokom na voljo, s čimer zagotovijo dovolj priložnosti za izbiro in možnosti za razpolaganje in rokovanje z materiali – kar so ključni vidiki procesa aktivnega učenja.
- Poskrbeti mora za prostor in čas, kjer lahko materiale uporabljajo. Otroci potrebujejo organizirano okolje, da bi lahko polno izkoristili materiale v primerne okolju. Vzgojitelj mora urediti in opremiti igralne kotičke in organizirati dnevno rutino. Pomembno je, da vzgojitelj razdeli prostor na ločene prostore, ki omogočajo pridobivanje specifičnih vrst izkušenj. Načrtovati mora dosledno dnevno rutino, tako da imajo otroci priložnost za številne različne interakcije z ljudmi in materiali.
- Spremljati mora otrokove namene. Vzgojitelj mora ves čas aktivnega učenja spodbujati otroke, naj namene uresničijo, saj s tem krepijo otrokov občutek za iniciativnost in obvladovanje. Ves čas skrbno potrjujejo izbire in dejanja. Tako otroci vedo, da je to, kar počnejo, cenjeno. Vzgojitelj pusti, da jih otrok vodi, saj s tem pokaže pomen, ki ga daje otrokovim namenom.
- Vzgojitelj prisluhne razmišljanju otrok in ga spodbuja. Razmišljanja otrok o njihovih dejanjih so temeljni del učnega procesa. Vzgojitelj sprašuje otroke, ko ti delajo in se igrajo, tako da iz njihovih spontanov pripomb lahko razbere, kako razmišljajo o tem, kar počnejo. Tudi pogovor o tem, kar počnejo, otroke spodbuja k razmišljanju. Pomembno je, da sprejemamo otrokove odgovore in razmišljanja, tudi kadar so "napačni". Otrokove sposobnosti razmišljanja in sklepanja se šele razvijajo, zato so ugotovitve, do katerih pridejo zaradi vzgojitelja, pogosto "napačne". Vendar jih kljub

temu ne smemo popravljati, saj bomo s tem dosegli le to, da bo otrok svoje misli zadržal zase. Naj sam, z našo spodbudo, pride do pravilne ugotovitve.

- Vzgojitelj mora spodbujati otroke, da stvari naredijo sami. To, da otroke spodbuja k reševanju problemov, na katere naletijo, daje otrokom več učnih priložnosti, kot če bi stvari rešili mi namesto njih samih oziroma bi ustvarili okolje, kjer problemov ne bi bilo. Naloga vzgojitelja v tem primeru je, da zelo potrpežljivo stoji ob strani in čaka, da otrok reši problem. Otrok bo lahko zelo hitro prišel do vzgojitelja, da mu pomaga. Takrat ga moramo le spodbuditi, z besedam, kot so »potrudi se«, »pokaži mi, kako ti to narediš« in podobno. Otrok bo z veseljem stvar pripeljal do cilja.
- Vzgojitelj mora vedeti, da je otrok zahtevani nalogi kos, da je primerna njegovi razvojni in starostni stopnji. S še tako veliko potrpežljivostjo in spodbudami, enoleten otrok ne bo znal obuti copat z elastiko ali zavezati vezalke. Polite tekočine in različne packarije so pomembne priložnosti za učenje. Vzgojitelj je, v okolju za aktivno učenje, razumevajoč do takih nezgod, saj otrok doseže zadovoljstvo, ker je rešil nek problem.

1.1.2 Učinki spodbudnega okolja

M. Hohmann in P. D. Weikart (2005) opozarjata na več pozitivnih učinkov, ki jih daje spodbudno ozračje.

Neovirano učenje otrok in odraslih

Odrasli naj spodbujajo otroke, pri tem pa naj uporabijo svoje znanje pri reševanju problemov in dajanju pobud za nove izkušnje. Otroci, ki sodelujejo v okolju za aktivno učenje s spodbudnim okoljem, so motivirani in hočejo uresničiti svoje namene. Otroci se v tem pristopu učijo preko izkušnje. Tudi odrasli se tako naučijo, kako na pristen način stopiti v interakcijo z otrokom in kako spodbuditi njegov razvoj.

Pridobitev izkušenj otrok z vzpostavljanjem pozitivnih odnosov

V skupini je pomemben pozitiven medosebni stik. Zato je prvotnega pomena, da odrasli ob aktivnem učenju spodbujajo reševanje problemov, delijo vodenje z otroki in so v interakciji z njimi pristni. S tem dajejo otrokom zgled. Odrasli, ki so prijazni in potrpežljivi, pripomorejo k temu, da tudi otroci spoznajo in ponotranjijo te vrline. In te vrline bodo v odnosih z drugimi potem tudi lahko pokazali. Kakor lahko vidimo, pozitivne interakcije med posamezniki niso

samodejne. Taka razmerja se oblikujejo počasi, pod vplivom razumevajočih in skrbječih odraslih vzornikov.

Razumevanje otrokovega vedenja kot del razvoja

Otroci lahko v interakciji z drugimi pridejo do konfliktov in nestrinjanj, saj pač nekaj želijo. Take socialne konflikte vzgojitelji razumejo bolj kot posledico nagnjenja otrok, da se osredotočajo na svoje namene. Del otrokovega razvoja je različno vedenje, kar odrasli sprejmejo in poskušajo izkoristiti za učenje.

Otroci razvijajo sposobnost zaupati, biti avtonomen, prevzemati pobudo ter občutiti empatijo in samozaupanje

V spodbudnem okolju imajo ti temelji več priložnost za razcvet. Odrasli si v tem ozračju prizadevajo spodbujati iniciativnost vsakega otroka, tako da vsak dobi občutek samostojnosti in lastne pristojnosti za izbiro in odločanje.

Hohmann in Weikart (2005) v svoji knjigi opredelita pet temeljev, ki so pomembni za vsakega človeka, da lahko v dani kulturi živi in se razvija. To so zaupanje, avtonomnost, iniciativnost, empatija in samozaupanje.

Zaupanje je prepričanje vase in v druge, ki otroku omogoča, da se loti neke aktivnosti, saj ve, da mu bodo ljudje, od katerih je odvisen, dali potrebno spodbudo in podporo. Zaupanje se začne ob rojstvu z odzivanjem staršev in skrbnikov na otrokove potrebe.

Avtonomnost je začetek želje po več. Je zmožnost samostojnosti in raziskovanja, še prej pa mora občutiti močno navezanost na starše ali primarne skrbnike. Razviti mora tudi občutek samega sebe kot jasno ločene osebe.

Iniciativnost se kaže od najzgodnejšega otroštva naprej; je zmožnost, da se otrok loti neke naloge in jo tudi konča. Je dajanje pobud oziroma pomeni sprožiti neko dogajanje, delovanje. Otrok je iniciativen, ko npr. predlaga nekaj (neko spremembo, novo delovanje), prispeva svoje ideje.

Empatija je sposobnost, ki otroku omogoča, da se vživi v čustva drugih, razume občutja drugih in s tem razvije občutek pripadnosti.

Samozaupanje je zmožnost zaupati v svoje sposobnosti. Zaupanje se razvije, če otroci preživljajo čas v spodbudnem okolju in imajo priložnost doživeti uspeh.

1.1.3 Strategije za ustvarjanje spodbudnega okolja

Odrasli ustvarjajo spodbudno okolje ob upoštevanju ključnih prvin podpore, ki so smernice za delo z otroki. Odrasli lahko te prvine podpore vključijo v vsako okolje ali program dela z otroki (Hohmann, Weikart, 2005: 50–51).

- Delitev vodenja med odraslimi in otroki

Delitev vodenja v spodbudnem ozračju zahteva recipročnost. Odrasli se z otroki v skupnih interakcijah izmenjujejo kot tisti, ki vidijo in tisti, ki sledijo. Ozračje vzajemnega zaupanja, spoštovanja in samoaktualizacije bo nastalo, če si odrasli in otroci delijo moč in vodenje. Odrasli in otroci so pripravljeni prisluhniti zamislim drug drugega. Otroci imajo možnost za razvoj samostojnosti in sprejemanja odločitev ter učenja iz posledic. Otroci, ki jim je dovoljeno izbirati in sprejemati odločitve, ki vplivajo na njih, razvijejo občutek za lastno moč in meje.

- Osredotočanje na sposobnosti otrok

Odrasli ustvarijo tako spodbudno ozračje, da odkrivajo interese, nagnjenja, sposobnosti in zmožnosti otrok ter jih hkrati tudi razvijajo. Učenje je najučinkovitejše, če otroke motivirajo osebni cilji in interesi. Odrasli to dosežejo z opazovanjem aktivnih otrok in s tem, da so pozorni na njihove naravne želje in interese. Odraslim ni treba motivirati otrok, dovolj je, da se osredotočijo na sposobnosti otrok, saj so že sami motivirani. Pomembno pri tem je, da pogledamo na situacijo iz otrokove perspektive.

- Ustvarjanje pristnih odnosov z otroki

Odrasli postavijo temelje za pristne odnose, ki omogočajo pošteno, učinkovito poučevanje in učenje. Zmožnost odraslih in njihovo navdušenje obogatijo in popestrijo interakcije z otroki. Vpliv odraslega na otroka mora biti pozitiven in spodbuden, saj sta učenje in poučevanje interaktivna procesa. Interaktiven proces pomeni posredovano okolje, ki omogoča medsebojno komuniciranje. Da bi dosegli pristne odnose, je pomembno, da upoštevamo

nekatero učinkovite strategije. Med te sodijo razdajanje otrokom, odzivanje na otrokove interese, dajanje povratnih informacij, zastavljanje odkritih vprašanj in odgovarjanje nanje.

- Spodbujanje otroške igre

Otroci velik del energije namenijo igri. Igra je otrokova primarna potreba, ki jo mora zadovoljiti. Je prijetna, spontana, ustvarjalna, nepredvidljiva in je za otroke polna zadovoljstva, izzivov, ugodja ter koristi. Gre za dejavnost, pri kateri imajo otroci nadzor in nanje močno vpliva. Učenje, ki se odvija pri udeležbi v igri, je eden od vzrokov, da se k njej vračajo tako otroci kot odrasli. Otroci se igrajo iz potrebe, da bi nekako osmislili svoje življenje. Igra je njihov način osmišljanja oseb, socialnih interakcij in plati človekovega obstoja. Odrasli v spodbudnem okolju opazujejo kompleksnost otroške igre in jo skušajo razumeti, sodelujejo pri igri in vedo, da z igro spodbujajo proces aktivnega učenja in otrokovo spontano željo po učenju.

- Uporaba pristopa reševanja problemov za premagovanje socialnih konfliktov

Pri otroški igri nastajajo konflikti, vendar odrasli v spodbudnem ozračju vedo, da bodo otrokove želje konfliktne in da so taki pripetljaji naraven pojav. V teh situacijah vidijo priložnosti, da lahko otroci razvijejo veščine reševanja socialnih problemov. Če se otroci urijo v reševanju socialnih konfliktov od zgodnjih let, do odraslosti pridobijo veliko socialnih veščin, saj se jih navadijo uporabljati in tako pridobijo zaupanje, ki so ga prinesla leta izkušenj in pobud. Odrasli pomagajo otrokom reševati konflikte s tem, da se jih lotijo mirno in potrdijo čustva otrok, zberejo informacije in ponovno formulirajo problem, povprašajo po rešitvah, izberejo eno in so pripravljeni nuditi podporo.

1.2 Aktivno učenje

V Kurikulumu za vrtce (1999) je opisano načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja. Sestavine tega načela so:

- stalna skrb za sprotno zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja, ki omogoča izhajanje tako iz vzgojiteljevega načrtovanega in nenačrtovanega usmerjanja, kakor tudi iz otrokovih samoiniciativnih pobud;
- v ospredju učenja predšolskih otrok je razvijanje občutljivosti in zavesti o problemih;

- enako kot posredovanje racionalnih odgovorov ali rešitev posamezne vede je pomembno spodbujanje ter navajanje na uporabo različnih strategij in pripomočkov pri iskanju odgovorov;
- vsesplošno omogočanje ter spodbujanje otrok k verbalizaciji in drugim načinom izražanja, pri čemer je pomembno upoštevanje njihovih individualnih potreb in interesov ter pravice do zasebnosti ter
- omogočanje in spodbujanje rabe jezika v različnih funkcijah.

Otroci z aktivnim učenjem ali neposrednimi takojšnjimi izkušnjami ter izpeljavo pomenov iz njih skozi razmišljanje konstruirajo znanje, ki jim pomaga razumeti njihov svet. Osebna pobuda je največja motivacija, iz katere prihaja moč aktivnega učenja, saj iz otroka privabi prirojene želje po raziskovanju; otroci zastavljajo vprašanja, iščejo odgovore na vprašanja o ljudeh, materialih, dogodkih in zamislih, ki zbuja njihovo radovednost, rešujejo probleme, ki so jim na poti do njihovih ciljev in oblikujejo nove strategije poskušanja.

Otroci se vključujejo v ključne izkušnje – ustvarjalne, trajne interakcije z ljudmi, materiali in zamislimi, ki podpirajo njihovo telesno, čustveno, umsko in socialno rast – s tem, ko uresničujejo svoje namene. Ključne izkušnje pomenijo, da se otroci lotevajo igre vlog in dramske igre, se poigravajo z jezikom, vzpostavljajo razmerja med drugimi, izražajo ustvarjalnost ... Medtem ko se vzgojitelji z njimi igrajo in pogovarjajo, jih hkrati tudi podpirajo in s tem ustvarjajo psihološko varno ozračje (Hohmann, Weikart, 2005).

Za aktivno učenje je, poleg ureditve okolja in materiala, zelo pomembna dnevna rutina. Otroku rutina omogoča predvidevati, kaj se bo zgodilo, hkrati jim omogoča tudi nadzor nad tem, kaj bodo počeli v posameznih delih dneva (Hohmann, Weikart, 2005).

2 UMETNOST V KURIKULUMU ZA VRTCE IN DRAMSKA UMETNOST

2.1 Področje umetnosti v Kurikulumu za vrtce

Umetnost v vrtcu je tista dejavnost, pri kateri pride na dan otrokova ustvarjalnost, domišljija, njegove želje, čustva in občutja. Meja ni, zato lahko otrok to izkoristi sebi v prid. Svet je zanj neizčrpen vir inspiracije, motivacije in vsebin na vseh področjih dejavnosti. Svet okoli sebe otroci ves čas spoznavajo in raziskujejo, zato je umetnost tista dejavnost, ki otroku omogoča

udejanjanje ustvarjalnih potencialov. Otrok v umetnosti izumlja in ustvarja, ko artikulira vsebine, ko odkriva jezikovne strukture, ko si zamišlja in oblikuje sliko, pesem, igro, ples, predmet. Otroci preraščajo običajne, funkcionalne, tehnične izdelke, saj tako nastala dela kažejo tudi za človeka značilen občutek za umetniški red in lepo. Zato lahko govorimo o otroški dejavnosti na področju umetnosti kot o otroških umetniških delih in kot o umetniški dejavnosti otroka. Od otroka se pričakuje neposrednost, drugačnost, izvirnost in zato taka dela nastajajo, ko ima otrok pri delu svobodo. Prav to so odlike otroške umetnosti, ki jih gojimo in cenimo in po katerih jo tudi vrednotimo. Otrokova umetnost in okus sta izrazito osebne narave in se ju vedno opazuje, razume in presoja v okviru njegovega specifičnega razvoja in življenjskega okolja (Kurikulum za vrtce, 1999).

V Kurikulu za vrtce (1999: 23) so za predmetno področje umetnosti navedeni naslednji globalni cilji:

- doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti;
- razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalnosti;
- spoznavanje posameznih umetnostnih zvrsti;
- razvijanje, izražanje in komuniciranje z umetnostjo ter
- razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti.

V Kurikulu za vrtce (1999: 24) so za predmetno področje umetnosti navedeni naslednji splošni cilji:

- spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti, umetnosti in različnosti;
- spodbujanje doživljanja, izražanja in veselja do lepote;
- doživljanje umetnosti kot del družabnega in kulturnega življenja;
- doživljanje in spoznavanje umetniških del;
- razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem;
- negovanje in razvijanje individualnih ustvarjalnih potencialov v fazah doživljanja, zamišljanja, izražanja, komuniciranja in uveljavljanja na področju umetniških dejavnosti;
- odkrivanje in negovanje specifičnih umetniških sposobnosti in nadarjenosti;
- razvijanje koordinacije oziroma skladnosti gibanja (koordinacija gibanja celega telesa, rok in nog), ravnotežje, povezovanje gibanja z elementi časa, ritma in prostora;

-
- negovanje, spodbujanje in razvijanje čutnega doživljanja z usmerjanjem povečane pozornosti v občutenje telesa, tipanje, opazovanje in poslušanje sebe ter izbranih virov iz okolja;
 - negovanje in spodbujanje bogatega ter razgibanega odzivanja na notranji in zunanji svet;
 - razvijanje sposobnosti umetniškega izražanja čutnega, čustvenega, miselnega, estetskega in vrednostnega doživljanja;
 - doživljanje in spoznavanje komunikacije z in o likovnih, glasbenih, plesnih, dramskih, filmskih, televizijskih delih;
 - doživljanje in spoznavanje umetniških jezikov in njihovih izraznih lastnosti;
 - razvijanje sposobnosti izražanja istih doživetij v različnih umetniških jezikih, plesnem, dramskem, likovnem, glasbenem, filmskem idr.;
 - uporaba in razvijanje spretnosti;
 - spoznavanje, raziskovanje, eksperimentiranje z umetniškimi sredstvi (telesom, glasom, materiali, predmeti, instrumenti, tehnikami in tehnologijami) in njihovimi izraznimi lastnostmi ter
 - spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.

Lutkovno-gledališka vzgoja v Kurikulumu spada v področje umetnosti, kjer so opredeljene dejavnosti za prvo in drugo starostno obdobje.

Primeri dramskih dejavnosti za prvo starostno obdobje (od 1. do 3. leta):

Otrok:

- se igra in posnema živali, ljudi;
- igra se preproste gibalne, ritmične, govorne igre;
- sodeluje v igri z otroki in vzgojiteljem;
- uporablja predmete tako, da predstavljajo druge predmete;
- animira igrače, lutke in predmete;
- v igri uporablja enostavne rekvizite, scenske prvine in prvine kostuma;
- sodeluje pri nastopih in praznovanjih;
- prisostvuje pri preprosti lutkovni predstavi v vrtcu.

Primeri dramskih dejavnosti za drugo starostno obdobje (od 3. do 6. leta):

Otrok:

- se igra, vživlja in posnema živali, osebe, odnose med njimi z uporabo glasu, telesa, prostora, lutke, predmeta, kostima, maske;
- z gesto, zvokom, besedo opiše objekt, situacijo, okolje;
- uporablja predmete, da predstavljajo druge predmete;
- si zamišlja in izvaja animacijo z različnimi vrstami lutk in predmeti;
- sodeluje v igri z drugimi;
- sodeluje v igri, ki ima več prizorišč;
- "bere" risbo, fotografijo in ustvarja zgodbo;
- izmisli si zgodbo, pesem, ki jo z otroki igrajo;
- se izraža in opazuje besedni govor (monolog, dialog, zbor), govorico telesa, (gibanje, gesta, izraz obraza), govorico dogajanja v prostoru (oseba, usmerjena proti ali stran od druge osebe, predmeta), govorico časovnega dogajanja (dinamika dejanskega dogajanja v igri ali prizoru in organizacija časa, v katerem se dogaja pripoved, npr. teden ali leto – v omejeni čas predstave);
- gleda predstavo, uporablja in razlikuje gledališka sredstva (scenska prvina, scenski predmet, kostum, razsvetljava, zvok, maska, lutka);
- doživlja, izvaja, zamišlja si različne napetosti v dramskem dogajanju;
- si zamišlja in režira dogajanje v prizoru, celoti predstave.

2.2 Dramska igra

»Gledališče je najbolj svobodna oblika otrokove ustvarjalnosti, ker praktično nima meje. Vendar te meje otroku vseeno najbolj pogosto postavljamo odrasli, ko od njega pričakujemo, da se dosledno nauči besedila ali ga omejujemo z režijo« (Korošec, 2006).

M. Bredikyte (2002) opozarja, da dandanes otroci igrajo preveč računalniških iger in skoraj nič dramskih iger. Ne znajo se več igrati. Tako nimajo možnosti za izživljanje svoje domišljije, izlivanje svojih čustev preko igre in doseganje notranjih želja, ki jih drugače ne bi mogli.

Tudi sama opažam, da se otroci v vrtcu ne znajo več igrati. Ko opazujem otroke, vidim, kako nekateri ne vedo, kaj naj počnejo z igračami, ki so jim na voljo. Znajo pa v roke vzeti telefon,

ki ga imamo v kotičku igre z vlogami, drseti po njem in čakati, da se prižge. V času računalnikov in vedno več gledanja televizije je svet domišljije precej zavrt. Tak svet otroku ne nudi možnosti, da bi se izživel in doživel notranji mir. Otrok je vsakodnevno izpostavljen stresnim situacijam, boriti se mora za igrače, reševati konflikte, premagovati ovire in vzgojitelji ves čas od njega nekaj zahtevamo. Ampak otrok ima tudi željo, potrebo po notranjem zadovoljstvu in brez možnosti, da to doživi, ne bo uspel.

Predšolskim otrokom je še posebno blizu lutkovno gledališče, kjer je poudarjena vloga lutk. »Uporaba lutk v predšolskem obdobju je učinkovito vzgojno sredstvo in naj ne bi posnemala profesionalnega lutkovnega gledališča, nasprotno: ustvarjalno prilagajanje nekaterih elementov lutkovnega gledališča je pomembnejše za doseganje splošnih in bolj specifičnih vzgojnih elementov« (Bredikyte, 2002: 17).

Lutka je primeren medij izražanja za vse otroke. Vendar pa ima pri mlajših otrocih drugačno vlogo. Najmlajši otroci ne igrajo dramskih iger, niti ne izdelujejo sami lutk, vendar jih v prvem starostnem obdobju predvsem seznanjamo in navdušujemo za igro z lutkami (Korošec, 2006). Npr. sami naredijo lutke iz paličic za sladoled, v različnih vlogah, kot so: oče, mama, dedek, babica, bratec, sestra in jim tako omogočimo, da se igrajo igre vlog. Starejšim otrokom omogočamo, da pridobijo čim več raznolikih izkušenj z ustvarjanjem lastnih lutk, njihovem oživljanjem in igro z njimi.

Zavedati se moramo, da ne vzgajamo bodočih profesionalnih igralcev, ko pri predšolskih otrocih spodbujamo in usmerjamo razvoj sociodramske igre, ampak z raznolikimi dramskimi dejavnostmi spodbujamo otrokov razvoj na čustvenem, socialnem, intelektualnem in gibalnem področju, hkrati pa vzgajamo za razumevanje in spremljanje gledališke umetnosti. Vpliv na otroka je z uporabo lutk celosten, zato je posamezne cilje in področja razvoja, na katere vplivamo, težko ločiti med sabo (Korošec, 2006).

H. Korošec (2004) navaja več vzgojno izobraževalnih ciljev, ki jih nudijo lutke in z njimi povezane dejavnosti:

- spodbujanje kreativnega izražanja;
- stimuliranje in povečanje domišljije;
- razvijanje spontanega besednega izražanja;
- izboljšanje govora in izgovorjave;

- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja;
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature;
- medsebojno usklajevanje in razvijanje občutka za prostor in čas;
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti;
- razvijanje samozaupanja in doseganje osebnega zadovoljstva;
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način;
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti;
- pridobivanje sposobnosti za reševanje problemov;
- izboljšanje finomotorike;
- opazovanje sveta z vsemi čutili;
- vrednotenje dela.

«Mlad človek, ki bo deležen takega kreativnega procesa, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, poln bo asociacij, domislic, dojel bo povezave in pomenske sklope v "režiji življenja", znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo svoje ideje povezati v timsko delo skupine. Želel si bo take kulturne hrane, ki ga bo navdihovala, polnila z energijo, ne pa praznila. Tak človek težko zraste v konformista, čredarja, človeka po skupni meri. To bo prej osebek, ki se bo veselil družbe vrstnikov zaradi njihovih individualnih razlik, ne zaradi skrivanja v brezosebni množici uniformirancev po mišljenju in oblačenju» (Majaron, 2002: 8).

3 IGRA Z LUTKO

3.1 Razvoj otrok ob igri z lutko

Igra z lutko vpliva na otrokov razvoj na vseh področjih. Zato je pomembno, da se zavedamo, da je pomemben proces igre z lutko in ne le končni produkt. Med samim procesom, od trenutka, ko otrok ali vzgojitelj prime lutko v roko, se sprožijo v otroku določene reakcije, ki se brez lutke ne bi.

Vrednote, ki jih pripisujejo lutkarstvu, so (Renfro, 1982, v Ivon, 2010):

- otrok izboljša pozitivno sliko o sebi, saj je ponosen na svojo edinstveno kreacijo, z lutko pridobiva samozavest in občutek pomembnosti, želi, da lutka v njegovih rokah oživi in spregovori;
- ob lutki lahko otrok na sprejemljive načine izraža čustva in preusmerja emocije. Nudi mu sprejemljive načine sproščanja in omogoča osvoboditev notranjih konfliktov;
- kreativno lutkarstvo spodbuja razvoj otrokovih socialnih veščin (poslušanje, potrpežljivost, opazovanje, spoštovanje in sprejemanje idej drugih), medsebojno sodelovanje je pomembno za uspešno aktivnost in razvoj veščin, ki so potrebne za pozitivno interakcijo med vrstniki in odraslimi;
- lutka omogoči otroku doživljanje različnih življenjskih situacij, saj preko lutke-liko spozna izkušnje, ki mu bodo služile v življenju;
- otrok ob dramskih in domišljjskih igrah z lutko lažje loči resničnost od sanj.

»Vzgoja z lutkami (umetnostjo) naj bi pomenila, da je lutka (umetnost) predvsem sredstvo za doseganje ciljev na drugih področjih, pri učenju, socializaciji, spretnosti, govoru, gibanju. Sem sodi tudi lutka kot mediator, zaupnik, učitelj, raziskovalec. Z lutko rasteta otrok in svet, ki ga mora raziskati ... » (Sitar, 2008: 132).

»Učna učinkovitost lutke je prav v tem, da otrok z lutko oživi v dveh vrstah resničnosti, "objektivni" resničnosti in resničnosti v igri z lutko. V igri gre za posebno stanje zavesti, kjer se na drugačen način in posebej intenzivno vključujemo v dogajanje. Vživljanje oziroma identifikacija z lutko, bitjem, ki živi na roki, vrvici ali palici, okrepi čustveni del dogajanja in globlje doživljanje določene teme« (Sitar, 2008: 135).

Pomembno je, da odrasli otrokom omogočimo domišljjske situacije, v katerih lahko izraža svoj pogled na svet. Otrok ves čas iz okolja sprejema nove informacije, ki so neurejene, zato jih mora nekako urediti, osmisлити in pretvoriti v realni svet. Z domišljijo se otrok prestavi v drug svet, v katerem lahko prevzema različne vloge. Otroka pripelje do ustvarjanja, kjer informacije iz okolja, s polno zamisli, uporablja in razvija. Kreativna igra z lutko otroku omogoča varno preigravanje vlog v domišljjskem svetu, saj je ob lutki praktično brez meja, lahko je kar koli in dela, kar hoče (Korošec, 2006). »Skozi domišljjsko igro otrok prepozna omejitve, ki jih predenj postavlja zunanja realnost. Domišljija predstavlja most med nezavednim in zunanjo realnostjo« (Praper, 1992 v Korošec, 2006: 179).

Otrok ob igri z lutko loči realnost od fantazije. »Po teoriji simbolne igre otrok natančno ve, kdaj je situacija domišljjska in kdaj realna« (Korošec, 2006: 114). Z domišljjsko igro z lutko otrok zaigra tisto, kar je v realnem življenju videl, slišal ali čustveno doživel. Gre za izražanje notranjih doživetij realnega sveta (Korošec, 2006).

Lutka je pomoč otroku pri razvoju samopodobe in krepitvi samozavesti. Otrokov razvoj poteka po načrtani poti in z določenim tempom, odvisno od okolja in vsakega posameznika. To pomeni, da je vsak otrok individuum in da se razvija glede na svoje značilnosti in sposobnosti. Cilj bo dosegel točno takrat, ko bo za to prišel njegov čas, mi pa moramo biti ob tem potrpežljivi in spodbudni. Vzgojitelj naj pohvali vsakršen napredek. Ob tem se bo otrok zavedal, da je vsakršen njegov prispevek k lutkovni predstavi edinstven in še kako potreben ter si oblikoval samopodobo in samozavest (Korošec, 2006).

Pri dejavnostih z lutko se otrok uči komunikacije, usklajevanja mnenj in reševanja konfliktov. Uči se biti pozoren na čustva drugih in uči se, da je sprejemanje drugih potrebno za uspešno skupinsko sodelovanje. Ob lutki lažje in na sprejemljiv način izraža svoja čustva, saj jo smatra za enega izmed njih, zato ji bolj zaupa. Ko si v glavi zamisli prizor in ga odigra, se v njem sproščajo energije, ki potekajo na nezavedni ravni. Tudi čustva, ki jih otrok dodeli lutki, so pogosto odraz njegovega notranjega doživljanja vsakodnevnih dražljajev in neprestanih zahtev (Korošec, 2006).

Ob lutki se razvija neverbalna komunikacija, ki je zelo pomembna pri otroku, pri katerem verbalno izražanje zaradi kakršnega koli razloga ni mogoče. Lutka takemu otroku pomaga pri vključevanju v skupino, v dejavnost in v komunikacijo z ostalimi otroki. Otroku pustimo, da

igra prizore brez besed, saj nam lutka lahko vse, kar vidi, sliši in čuti, pokaže le z gibanjem. Na tak način vplivamo na poznejšo verbalizacijo in razvoj govora (Korošec, 2006).

Ker otrok lahko lutki dodeli katero koli vlogo, ima ob tem številne možnosti za različne glasove in ekspresije. Ker se otrok v vrtcu verbalno še razvija, se včasih težko vključi v komunikacijo z ostalimi otroki in vzgojiteljico. Pri individualnem delu z otroki lutka pogosto pomaga do otrokovih prvih besed (Korošec, 2006).

Ob lutki se razvija otrokova empatija. Prevzema različne vloge, se vanjo vživi in poskuša razumeti situacijo z njenega vidika. Sprejme občutke osebe, ki jo igra in na ta način poveča občutljivost za čustva drugih (Korošec, 2006).

Pri izdelovanju lutk pride do izraza otrokova ustvarjalnost, zato je pomembno, da mu pri tem delu pustimo vso svobodo. Lutka je namreč samo njegova, popolna lutka: zamišljena v njegovi fantaziji in izdelana z njegovimi rokami, oživljena z njegovo energijo in čustvi. Kako mi vidimo lutko, ni pomembno. V tem oživljanje in ustvarjanje lutke prekaša vse kreativne otrokove dejavnosti, saj nemalokrat otrok, ki ustvari lutko, z njo izrazi sebe (Majaron, 2001).

Gardner (1993, v Korošec, 2006) pravi, da se ob dramskih aktivnostih razvija tudi več vrst inteligence: jezikovna, telesno-gibalna, obe osebni inteligenci – interpersonalna in intrapersonalna ter glasbena inteligenca.

3.2 Vloga lutke pri komunikaciji med in z malčki

Otrok se običajno sreča s prvo ljubkovalno igračo kmalu po rojstvu. Njegova soba je polna plišastih igračk in izbere si določeno, s katero pozneje spoznava svet. Plišasta igračka postane otrokov zaveznik, ob katerem se počuti varno in zadovoljno. Postane del njega, zraven je, ko se igra, spoznava nove stvari in ko spi. Ko se navaja na novo okolje, mu daje občutek varnosti. Preko svoje igrače otrok komunicira z okolico. Ko pride med vrstnike, svojo igračo pokaže ostalim otrokom in jo deli pri igri. Na ta način se otrok v družbi ostalih otrok počuti sprejetega in zaželenega.

Tudi vzgojitelju lutka pomaga pri vzpostavljanju stika z otroki, saj lutka v vzgojiteljevih rokah otroke pritegne in navduši. Posredovanje informacij je olajšano in prejemanje informacij zanimivejše. Tudi pri navezovanju prvega stika med vzgojiteljem in otrokom, lutka sprosti napetost in pomaga pri prvem srečanju. Otroci lutko hitro sprejmejo, ji zaupajo in se z

njo sproščeno pogovarjajo. Aktivno jo vključujejo v svoje delo in jo sprejemajo kot živega člana svoje skupine. Postane otrokov zaupnik in zaveznik, kar je vzrok, da je komunikacija ob uporabi lutke zelo dobra (Korošec, b. l.).

Lutka zmanjša avtoriteto vzgojitelja in, ko postane posrednik med otrokom in vzgojiteljem, deluje na otroka razbremenilno. Otrok lažje naveže stik z okoljem, ki ga obkroža. Vendar otroka nikoli ne silimo. Pomembno je, da se otrok vključi v dejavnost z lutko na podlagi lastnega interesa. Če je otrok v to prisiljen, z lutko ne bo doživel sreče in zadovoljstva, pač pa mu bo pomenila sovražnika. Vzgojitelj naj, ob dejavnosti z lutko, gradi na znanju, ki ga otroci že imajo (Golub, 2003).

Lutka je lahko močnejša od vzgojitelja. Lutki uspe urejati nesporazume, njej otrok zaupa svoje težave. Ker je otroku neposredna komunikacija včasih stresna, poleg tega zahteva še obvladovanje besedišča, lutka pa ga ne, se ji otrok lažje in hitreje zaupa. Vzgojitelj je sicer v skupini avtoriteta in otroci imajo to avtoriteto radi, a je vseeno otroku včasih težko vzpostaviti stik z njim. Prav zato je lutka dober vmesni člen med otrokom in vzgojiteljem (Korošec, 2004).

3.2.1 Razvoj socialnih veščin

V vrtcu se otrok sreča z različnimi situacijami, ki od njega terjajo poznavanje in uporabo socialnih, čustvenih in komunikacijskih spretnosti. Te spretnosti uspešno uporablja pri vsakodnevnih situacijah s sovrstniki in z vzgojiteljem, ob tem pa z njimi gradi odnose, ki predstavljajo temelj nadaljnjega življenja, v katerem bo razvijal odnos do sebe in do drugih (Ivon, 2010).

Razvoj socialnega vedenja se začne v družini. Otroku odnos z družino omogoči varnost in zaščito, pridobiva znanja in veščine. Socialne veščine nas učijo razumeti, da imajo partnerji v komunikaciji različne potrebe in poglede na socialni prostor. S tem, ko opazuje vedenja in dejanja odraslih v svoji ožji okolici, se uči. Z učenjem socialnih veščin lahko prispevamo k razvoju posameznika in oblikovanju dobre klime v skupini predšolskih otrok v vrtcu. Po drugem letu starosti postanejo pogostejši in kompleksnejši medvrstniški odnosi. Otroci komunicirajo med sabo in delijo spoznanja o dejavnostih drug drugega. Sodelujejo v igrh vlog, socializacija se poveča. Medvrstniški odnosi dajo otroku možnost, da se nauči tistih spretnosti, ki jih lahko pridobi le med vrstniki, kot so: sodelovanje, delitev stvari, reševanje

konfliktov in zmožnost ustreznega komuniciranja. V predšolskem obdobju se pojavita dve obliki socialnega vedenja: prosocialno (zaželeno) vedenje in socialno nezaželeno vedenje. Med prosocialna vedenja sodijo sodelovanje, prijateljstvo (sodelovanje, druženje, enakopravnost), altruizem (nesebična pomoč, prepoznavanje pomoči potrebnega) in empatija (razvoj globljih medsebojnih odnosov). Socialne veščine so oblike vedenja, ki omogočajo uspešno vključevanje v različne socialne skupnosti in sodelovanje v njih. Dobro razvite socialne veščine omogočajo otroku uveljavljanje svojih želja na način, da bi drugi ne bili pri tem oškodovani. Cilj socialnega učenja je, da bi otroci brez težav sprejemali nove socialne vloge, se vključevali v nove kolektive ter pri tem uporabljali izkušnje in sposobnosti za sodelovanje (Turnšek, 2008).

Potrebe in pravice otrok, da komunicirajo in so v interakciji z drugimi, se pojavijo ob rojstvu, so bistveni del preživetja in identifikacije z vrsto. Otroci se želijo izraziti skozi več simbolnih jezikov in so odprti za izmenjave, dajanja in jemanja. Vsi ti vidiki so pridobljeni in izraženi v socialnem kontekstu (Rinaldi, 1993 v Batistič Zorec, 2009).

3.2.2 Socialne igre in lutka

Socialne igre so ena izmed metod socialnega učenja. Z njimi razvijamo intelektualno, emocionalno in socialno plat otrokove osebnosti ter vzpodbujamo ustvarjalnost. Posameznik bolje spozna svoje potrebe in čustva ter tako izboljša komunikacijo s samim sabo in z drugimi. Otroci lažje sprejemajo mnenja, vedenja in občutke drugih, so strpnejši do drugih, hkrati pa pripomorejo k oblikovanju pozitivne samopodobe. Vzgojitelji jih uporabljajo predvsem za razvedrilne in sprostitvene namene. Socialno učenje sloni na predpostavki, da je mogoče zavestno delovati in doseči spremembe na ravni socialnega in čustvenega razvoja posameznika. Socialne igre so igre predstavljanja in spoznavanja, igre razlik in podobnosti, igre skupinske identitete in pripadnosti, igre sodelovanja in igre reševanja sporov (Turnšek, 2008).

M. Erjavec (2012) poudarja, da socialne igre otrokom lahko približamo z lutkami. Otrok se s pomočjo lutke vživi v lik in ga predstavlja. Ponazori lahko svoje izkušnje in čustva, preko lutke komunicira z drugimi v svojem okolju. Komunicira lahko verbalno ali neverbalno, dejavnosti pa lahko prilagodi trenutni situaciji. Otrok se lahko odloči, katera čustva bo izrazil preko dejavnosti z lutko, lahko si izbere sogovornika in način interpretacije. Lutka otroka spodbudi k ustvarjalnosti in pozitivno vpliva na njegovo samopodobo. »Lutka je močno

motivacijsko sredstvo za bogatenje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj omogoča, da se otrok vživi v lutkovno situacijo in način doživljanja. S tem otrok razumeva situacije z različnih zornih kotov, kar je predpogoj za tolerantnost, inovativnost, čustveno inteligenco in za sposobnost empatije» (Korošec, 2009).

Otrok v procesu socializacije rešuje tudi konflikte in doživlja frustracije, ki jih ne zna vedno najbolje prenesti v zunanji svet. Lutka mu je pri tem v veliko pomoč. Težave socializacije, ki se pojavljajo v igri in drugih dejavnosti za otroke, ustvarjajo priložnost za vzgojitelje, da s pomočjo lutk posredno dopolnjujejo otrokov socialni razvoj. Otroci svojo jezo ubesedijo preko lutke, na ta način počasi začenejo razumeti, zakaj se jeza pojavi in kakšne so sprejemljive možnosti izražanja le te. Lutka je vzgojiteljem pri takih situacijah v pomoč, saj jim omogoča, da poiščejo pravo rešitev in pravilno odreagirajo (Ivon, 2010).

3.2.3 Vloga vzgojitelja v igri z lutko

L. Marjanovič Umek in U. Fekonja Peklaj (2008) poudarjata prepletenost različnih dejavnosti v vrtcu in otrokovo pridobivanje novih izkušenj in znanj ter razvijanje zmožnosti in spretnosti med različnimi dejavnostmi. Za vse dejavnosti je pomembno, da je v ozadju prepoznaven otrok in da so v dejavnosti posredno ali neposredno vključene strokovne delavke, ki razumejo pomen in vlogo različnih dejavnosti. Uspešno spodbujanje igre s strani vzgojitelja je odvisno od njegove sposobnosti natančnega opazovanja in spremljanja igre.

Pomembno je, da se vzgojitelj zaveda, da vsak otrok na individualen način izraža svoje potrebe. Zato mora vzgojitelj vsakega otroka posebej spoznati, da bo lahko uspešen pri zadovoljevanju njegovih potreb. Od njega se pričakuje visoka pedagoška senzibilnost, sposobnost pravilnega opazovanja in omogočanja ugodne klime za zadovoljevanje otrokovih potreb. Z interakcijo in s komunikacijo med otroki s pomočjo lutke vzgojitelj lažje prepozna otrokove psihološke potrebe in išče načine, kako jih zadovoljiti (Ivon, 2010).

Miljak (1996, v Ivon, 2010) poudarja osnovno vlogo vsakega vzgojitelja. Pravi, da mora biti vzgojitelj oseba, ki:

- je partner otroku v njegovem procesu učenja,
- omogoča visoko konstruktiven razvoj učnih načrtov,
- spodbuja in usmerja otroka k razmišljanju in reševanju problemov,
- skrbi za otroke in jim nudi občutek pripadnosti ter zagotavlja varnost in zaupanje,

- se neprestano uči in raziskuje ter svoja opažanja in razmišljanja posreduje strokovnim delavcem.

Vzgojitelj se v igro ne vključuje, razen če ga otrok sam ne vključi vanjo. Poseže ob konfliktu, ko gre za nevarnost ali če želi razporediti otroke v skupine. Vzgojitelj pomaga ostalim otrokom pri vključitvi v igro, ki že poteka, da ne prekine vzpostavljene interakcije v igri. Ob takih situacijah se pogosto pojavljajo prepiri, otrok, ki vstopa v igro, pa ob vzgojitelju izgubi negotovost in nezaupanje vase. Vzgojitelj se igra s podobnimi igračami vzporedno igro. To pomeni, da vzporedno z njihovo igro vzgojitelj organizira svojo igro s podobnimi sredstvi. Vzgojitelj oponaša vedenje lutk otrok na začetku, nato pa počasi spreminja igro. Vzgojiteljem je zanimivo opazovati, do kolikšne mere so otroci opazili igro in sledili njenim spremembam. To je tudi naslednja vzgojiteljeva vloga. Pri opazovanju lahko vzgojitelj posredno vpliva na igro. Preko lutke lahko igro komentira in nudi druge možnosti. Na tak način lahko igro podaljša oziroma jo pripelje do nove vsebine. Lahko pa vzgojitelj posredno vstopi v igro kot udeleženec igre tako, da prevzame eno od vlog (Ivon, 2010). Paley (1990, v Ivon, 2010) opisuje vlogo vzgojitelja kot pripovedovalca. Vzgojitelj zapisuje zgodbo otrok, ki jo na koncu prebere na glas, otroci pa zraven igrajo različne vloge.

Odrasli naj igro otrok spodbudi, usmerja in vodi k razvojno višjim in zahtevnejšim ravнем igralnih dejavnosti (Marjanovič Umek in Lešnik Musek, 2001). Pomembno je, da vzgojitelj ne režira otroškega gledališča po lastni zamisli, ampak da dodaja gledališke elemente otroški igri in ohranja njeno spontanost in sproščenost. Pri tem ne gre za umetnostno gledališče oziroma otrok se ne predstavlja kot igralec, ampak se igra in ustvarja igro, pri kateri je pomemben sam proces (Korošec, 2006).

Poleg vseh pozitivnih vplivov, ki jih ima lutka na otroka, pa ima tudi za vzgojitelja delo z lutko veliko prednosti. Z lutko v roki vzgojitelj lažje razume otroka in njegovo vedenje, saj otroci skozi lutko lažje sporočajo svoje misli in čustva o družinskem življenju, osebnih zadevah, fantazijskih željah, strahovih, dvomih in to omogoča vzgojitelju lažje delo in tudi pomoč otroku. S tem, ko vzgojitelj v roke prime lutko, ga otroci začnejo doživljati v drugi luči saj se z njo otrokom približa, z nekaterimi lahko celo popolnoma spremeni odnos. Namesto avtoritete, ki predstavlja otroku distanco, bo vzgojitelj postal nekdo, ki prinaša v skupino veselje, igro in sproščenost. Avtoriteta ni vprašanje, saj imajo otroci takšnega vzgojitelja radi in ga spoštujejo skupaj z njegovim čarobnim svetom lutk (Korošec, 2006).

»Lutka omogoča vzgojitelju, da vsaj navidezno za kratek čas prenese "vodenje" na lutko in igra vlogo "drugega" v skupini. Ob tem bo lažje začutil odkritosrčno otroško spontanost, ki se lutki odpre brez zavor. Lutka gleda na svet z malce drugačnega zornega kota kot njen animator. To ni zanemarljivo, saj pomaga otroku preseči egoizem in samozadostnost« (Majaron, 2002).

Lutka v vzgojiteljevih rokah povečuje kreativnost otrok, ki je velikokrat omejena. Ko skupaj z otroki izdeluje in uporablja lutke, odkriva skrite talente oblikovalca in ustvarjalca predstav, hkrati pa vpliva na kreativnost učnega procesa in dosega alternativne učne izkušnje. Lutke z lahkoto vključimo na vsa štiri področja otrokovega razvoja: kognitivni, socialni, emocionalni in fizični razvoj, ob tem pa dosežemo zadovoljstvo ob izkušnjah, ki jih prinese igra z lutko. Lahko pa se zamenja učna situacija; če ima otrok v roki lutko, ki se moti in ne ve vsega, jo on lahko pouči. In navsezadnje lahko lutka ustvari zabavno in prijetno vzdušje, ki ga doživljajo otroci in vzgojitelji ob delu z lutko. Čustvena plat otrokovega razvoja je enako pomembna, kot druga področja otrokovega razvoja, zato bo igra, ki jo vodi senzibilen vzgojitelj, otroka pripeljala do kurikularnih ciljev sproščeno, z veliko delovne vneme in želje po ustvarjanju (Korošec, 2006)

»Izostrena pedagoška intuicija, občutljivost, fleksibilnost, odgovornost in ustvarjalnost so kvalitete, ki so za vzgojitelja strokovnjaka bistvenega pomena, zato se mora nenehno razvijati in izpopolnjevati, skupaj s sodelavci in družino otroka ter z otrokom samim, kar je pravzaprav najpomembnejše« (Bredikyte, 2002: 10).

3.3 Simbolna igra z lutko

Simbolna igra je opredeljena s prvinami mentalnega predstavljanja, kar pomeni, da si otrok lahko predstavlja neko dejanje, dogajanje iz resničnega ali domišljjskega sveta, predmet ali osebo. V igri torej nosi simbole, ki nosijo pomen (Marjanovič Umek in Zupančič, 2006).

V simbolni igri se otrok poslužuje simbolov za prikazovanje različnih stvari. Z njim otrok označuje različne predmete, osebe in različne dejavnosti (Štok Pavlin, 2012). Pri simbolni igri otroci iz enega predmeta/igrača naredijo oziroma ustvarijo drug predmet, ki ga potrebujejo za igro. Otroku je vseeno, če telefon v resnici ne zgleda kot pravi telefon, lesena deska kot pravi avto in deklica kot princesa. Pri simbolni igri se igrajo "kot da", zato je njihova domišljija lahko brez meja.

Poleg tega simbolna igra otroku omogoča presežek egocentrizma in razumevanje lastnih višjih čustev. Omogoča mu oddaljevanje od trenutne situacije, saj se morajo otroci o poteku igre dogovoriti. Ves čas dejavnosti otrok povezuje mišljenje in govor, ko sestavlja določeno situacijo in hkrati opisuje, sprašuje ... Temu pravijo strokovnjaki krožni odnos med govornim in kognitivnim razvojem. Prav tako pa simbolna igra omogoča sprejemanje spolnih vlog in kulturnih navad v svojem okolju (Korošec, b. l.).

Vpliv simbolne igre je vsestranski, saj vpliva na pomembne vidike otrokove osebnosti. Vpliva na otrokov kognitivni in emocionalni razvoj, spodbuja določene motorične spretnosti, vpliva na razvoj otrokovih čutil, omogoča izražanje emocij, odlaganje zadovoljstva, spodbuja rast otrokovega besednjaka, omogoča večjo fleksibilnost in koncentracijo, krepi sposobnost prevzemanja različnih vlog ter spodbuja razvoj otrokove domišljije in ustvarjalnosti. Domišljajska igra z lutko je eden od načinov, ki omogoča odkrivanje nove, otroku malo znane realnosti. Manipuliranje z raznovrstnimi predmeti, ki so delno podobni realnim, vodi otroka k oblikovanju in zamišljanju raznovrstnih igralnih scenarijev in k igranju različnih vlog (Marjanovič Umek in Lešnik Musek, 1999).

Simbolna igra prevladuje od otrokovega drugega leta naprej. Gre za neke vrste dramsko igro, za katero je značilno pretvarjanje ali igra vlog. Gre za mentalno reprezentiranje oseb, stvari in predmetov iz realnega ali domišljajškega sveta. Prvine niso dejansko prisotne. Otroke odlično spodbuja k različnim gibalnim dejavnostim, iskanju novih povezav in ustvarjalnosti, miselni aktivnosti, večji socialni občutljivosti in kompetentnosti (Marjanovič Umek in Zupančič, 2001).

Otrok v igri z lutko ne le oponaša, ampak dela, govori in deluje z liki lutk "kot da" so to resnične osebe. Uporabljajo različne mimike, geste, način govora, glas ..., vse kar si zamislijo oziroma kar doživljajo v svojem svetu. Z izražanjem čustev lika-lutke otroci začnejo razumevati lastna čustva in razvijajo višja npr. sočustvovanje. To zahteva od otroka, da preseže egocentrizem. Oživljena lutka otroku pomaga, da v igri jasno izrazi čustva lutke in svoja lastna (Ivon, 2010).

Pri simbolni igri otrok izraža svet okoli sebe: osebe, predmete ... Najprej dejavnosti, ki jih uporablja pri simbolni igri, išče pri odraslih, pozneje pa so to odnosi med odraslimi ter odraslimi in otroki. Otrok lahko oživi katero koli stvar in ji da nov simbolični pomen. Vlije ji življenje s pogledom in gibom. Stvar tako postane lutka, ki ima svoj karakter in svojo vlogo.

Otrok na tak način sporoča del svojega notranjega, izkustvenega, intimnega in podzvestnega sveta. Že ob izdelovanju lutke, otrok določa lutki vlogo in njen odnos do sveta. Dokler je ne oživi, ni vredna nič. Je samo lutka, ki leži na polici in nepremično strmi (Korošec, 2007).

Majhni otroci se zadovoljijo z lutko že s tem, da jo imajo lahko v roki. Z njo tolčejo, jo tipajo, ljubkujejo ... Z lutko manipulirajo. Pozneje, ko se govor že razvija, saj so igre z lutko v osnovi govorne igre, pa postopno razvijajo simbolno transformacijo izkušenj in zmanjšajo gibalno aktivnost. Skozi njo izražajo svoja čustva, doživljanje okolja in spreminjajo svet. Velikokrat se zgodi, da najmlajši otroci z lutko hitro postanejo nasilni, z lutko udarjajo druge ali lutko z lutko. Vzgojiteljeva naloga v takem primeru je, da jim pokaže osnovne okvire igre z lutko. Občutiti morajo zadovoljstvo, ki jim ga igra z lutko prinaša (Pokrivka, 1985).

Starejši otroci in odrasli imajo na voljo več metod dela z lutko. N. Renfro in T. Hunt (1982) v Korošec (2006) izpostavljata šest različnih tehnik oziroma vrst dejavnosti z lutko.

- Spontana igra z lutko ("*Puppet Playing*"): otrok se sproščeno pogovarja z lutko že med samo izdelavo lutke, ji spreminja vloge in jo vključuje v različne dejavnosti.
- Priprava prizorov z lutko ("*Puppetizing*"): otroci pripravljajo prizore s svobodnim prispevanjem idej, dialogov in scenarijem. Na koncu se predstavijo ostalim otrokom, strokovnim delavcem ...
- Pripovedovanje z lutko ("*Puppettelling*"): gre za kreativno interpretacijo in ustvarjanje čarobnega sveta, predstavitev neke zgodbe s pomočjo lutke. Na tak način otroci like globlje doživijo.
- Pogovarjanje skozi lutko ("*Puppetalking*"): ker vzgojitelj predstavlja avtoriteto, se otrok lutki lažje zaupa. Otrok bo ob lutki lažje spoznal, razumel in povedal notranje misli in čustva.
- Izdelava lutke ("*Puppetmaking*"): otrok sam izdelava lutko in ji dodeli vlogo. Važno je, da verjame v to kar je ustvaril. Že sama izdelava nudi otroku možnost, da v lutko vnaša svoje želje, misli in čustva.

Metode se po večini prepletajo in povezujejo. Od vzgojitelja je odvisno, kateri bo namenil največ pozornosti.

4 LUTKA – LJUBLJENEC V VRTCU

Ljubljenec skupine je lutka, ki je v skupini prisotna ves čas. Sodeluje pri vsakodnevni rutini: pri umivanju rok, preobuvanju, zajtrku, odhodom na igrišče in pri spanju. Prisotna pa je tudi pri vsakodnevnih dejavnostih, igranju otrok in kot pomoč vzgojitelju. Otroci lutko, ljubljenca skupine, takoj sprejmejo v svoje okolje, kot da je eden izmed njih. Postane njihov prijatelj, zaupnik in posrednik. Lahko jo otrok uporablja sam ali pa jo uporablja vzgojitelj.

Z lutko se vzgojitelj otrokom približa in pridobi njihovo zaupanje, otroci pa takšnega vzgojitelja vidijo kot osebo, ki prinaša veselje, vznemirjenje in zadovoljstvo. Z lutko otrok lažje komunicira in se ji zaupa. Zaradi strahu pred odraslim (avtoriteto) in morebitnimi verbalnimi težavami, mu lutka predstavlja posrednika, preko katerega izraža svoje misli in čustva. Z lutko poskušamo olajšati otroku sprejemanje in doživljanje okolja ter sporočanje njegovega odnosa do le tega (Korošec, 2007).

Lutko – ljubljenca skupine otroci in vzgojitelj ves čas vključujejo v dejavnosti, rutino in skriti kurikulum. Posebno pri navajanju na otrokovo samostojnost se je lutka – ljubljeneec skupine izkazala za izrednega pomočnika. Z nami je lahko pri jedi, kjer navaja otroke na samostojno hranjenje, ko jih spodbuja, naj poprimejo žlico sami in jim na koncu pri tem pomaga. Lahko gre z nami v garderobo, kjer se spoprijema z enakimi ovirami pri sezuvanju copat in obuvanju čevljev. Pri tem sta potrpežljivost in podajanje otroku primerne zahteve še kako pomembni. Ljubljenec skupine gre lahko z nami na igrišče, kjer se spušča po toboganu in "guga" na gugalnici, z njo lahko gredo tudi na sprehod, kjer spontano spoznava naravo in okolico vrtca. Lahko sprašuje, sodeluje in se pogovarja. Lahko pa posega tudi pri konfliktnih situacijah, kjer s primernim zgledom in ustrezno reakcijo spodbudi otroke k primernemu reševanju konfliktov. Ves čas je lutka tudi smešna in zabavna, ko kaj ne zna ali ne ve, ali naredi kaj narobe, kjer to tudi izpostavi otrokom. Predvsem pa naj bo lutka otroku prijazna.

Da lahko lutka – ljubljeneec skupine oživi, je pomembno, da vzgojitelj (animator lutke) verjame v njeno moč. Tako mu lahko velikokrat pomaga pri motivaciji, če vzgojitelju samemu to ne uspe. Ker vzgojiteljica predstavlja avtoriteto, lutka pa je eden izmed njih (z enakimi težavami, enakimi strahovi in enako željo po igri), ji otroci popolnoma zaupajo. Tista čarobna moč lutke je skrita v tem, da so otroci prepričani, da imajo z njo skrivnosti, za katere vzgojiteljica ne ve, čeprav je lutka oživila v njenih rokah (Korošec in Majaron, 2002).

II EMPIRIČNI DEL

5 UVOD

Skupino otrok prvega starostnega obdobja spremljam kot pomočnica vzgojiteljice od njihovega vstopa v vrtec. V skupini so otroci, stari od enega do dveh let. Otroci se morajo z vstopom v vrtec najprej soočiti s stresnim uvajanjem v skupino in odhodom iz "varnega materinega naročja". Poleg tega morajo sprejeti in zaupati vzgojiteljicama, ki kar naenkrat postaneta velik del otrokovega vsakdana in na nek način nadomestita mamo. Ob prihodu v vrtec spoznajo, da nimajo več konstantne pozornosti in da niso edini v skupini. Navaditi se morajo, da ne morejo vedno dobiti tistega, kar želijo in kadar želijo. Poleg tega se pri tej starosti otrok začne učiti hoditi, jesti z žlico, se sam sezuti in obuti. Vse te spremembe in nova znanja v otroku sprožijo val čustev, ki pa jih ne zna vedno pravilno izražati. Ob razmišljanju, kako naj otrokom zmanjšam ves ta stres in kako naj jih k vsakodnevnih dejavnostih spodbudim in motiviram, sem pomislila na lutke. Lutke otroka vedno spodbudijo, naj opravi dejavnost, nalogo, ob lutki radi delajo stvari, katere drugače ne bi. Če lutka tako reče/naredi, bo tudi otrok. Tako sem prišla do zaključka, da bo lutka nekaj časa prisotna v skupini teh otrok in da jih bo ves čas opazovala in sodelovala pri vsakodnevem življenju v vrtcu.

6 OPREDELITEV PROBLEMA

Okolje pomembno vpliva na otrokov kognitivni, motorični, socialni in čustveni razvoj. Oblikovanje fizično, psihološko in socialno varnega okolja, ki nudi različne, razvojno primerne materiale, naloge in situacije, pripomore k otrokovemu učenju. To se odvija skozi samostojno in skupinsko raziskovanje in aktivnosti, z interakcijami med otroki in z odraslimi. Vsak otrok se mora počutiti varnega in sprejetega (Tankersley in sod., 2011).

Za dobro spodbudno ozračje je zelo pomemben odnos vzgojitelja do otrok. Ta mora biti demokratičen, in sicer z določanjem mej in ustrezne discipline. Ustvarjati mora dobro socialno klimo, otrokom mora znati prisluhniti in upoštevati njihove želje.

Vloga odraslega je, da organizira okolje in rutino, vzpostavlja spodbudno socialno ozračje, spodbuja otrokova namenska dejanja, reševanje problemov in verbalno razmišljanje ter načrtuje izkušnje (Hohmann in Weikart, 2005).

Otrok, ki ima možnost oživljati predmete iz svojega vsakdanjega življenja, lahko vidi svet z druge perspektive in probleme dojema z drugih stališč. Skozi svet lutk vnaša red in ureja zmešnjavo realnega sveta na njemu in njegovi razvojni stopnji razumljiv način (Ivon, 2010).

Lutka je univerzalni pripomoček, ki vzgojitelju pomaga pri uresničevanju ciljev in socializaciji otrok v skupino, reševanju konfliktov, izražanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Deluje kot motivacijsko sredstvo in je lahko otrokov zaupnik. Prebuja domišljijo in ustvarjalnost otrok, ki sta pomembni za otrokov razvoj (Mikuš, 2002).

Z različnimi lutkovnimi tehnikami in na različne načine lahko vzgojitelj močno vpliva na spodbudno okolje v vrtcu. Lutka, ki je prisotna pri dnevni rutini in vseh dejavnostih, lahko spodbudi otroka k hitrejšemu razvoju samostojnosti pri opravilih, samostojnemu reševanju težav in razvoju otroka. V diplomski nalogi bom predstavila, kako lahko lutka kot ljubljenska skupine ustvarja spodbudno okolje za otroke v oddelku.

7 CILJI DIPLOMSKE NALOGE

Moji zastavljeni cilji v diplomski nalogi so:

- opredeliti spodbudno okolje in opredeliti pomen pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom, ki so pogoj za spodbudno okolje;
- raziskati vlogo lutk pri odnosih med otrokom in vzgojiteljem v prvem starostnem obdobju;
- raziskati pomen ustvarjanja spodbudnega okolja z lutko in
- z lutko ustvariti spodbudno okolje.

8 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kako lahko s teoretičnimi izhodišči opredelimo vlogo lutk pri ustvarjanju spodbudnega okolja in predpostavimo pomen pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom kot pogoj za ustvarjanje spodbudnega okolja?
2. Kako vzgojitelji z uporabo lutke vplivamo na odnose med nami in otroki?
3. Kako lahko z lutkami uspešneje ustvarjamo spodbudno okolje?

9 RAZISKOVALNA METODA

Opazovanje je potekalo preko projekta "Ljubljenec skupine" ob načrtovanih lutkovnih dejavnosti in vsakodnevni rutini. Opazovala sem igro otrok in navajanje na samostojnost. Uporabila sem deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja.

Vzorec raziskovanja je skupina 13-ih otrok, starih 1–2 leti iz Vrtca Šentvid, Enote Mišmaš. Čas opazovanja je 1 mesec.

Podatke sem pridobila z načrtnim in s priložnostnim opazovanjem, jih dokumentirala z dnevniškimi zapisi, z videoposnetki in s fotografijami.

Zbrane podatke sem analizirala s postopki kvalitativne analize. Obdelala sem jih v programu Microsoft Word 2008 in v programu Movie Maker.

10 LUTKA – LJUBLJENEC SKUPINE KOT ODLIČNA MOTIVATORKA

Projekt za diplomsko delo sem izvajala v Vrtcu Šentvid, Enota Mišmaš v Gunceljah, in sicer v skupini Ježki. V oddelek je vključenih 13 otrok, starih 1–2 leti. Med njimi je 8 deklic in 5 dečkov. Vsi so v letošnjem šolskem letu prvič vključeni v vrtec. Sama delam kot pomočnica vzgojiteljice za sočasnost od septembra 2011. Ker delam v majhni enoti, mi projekt ni predstavljal nobenega problema, saj so mi na pomoč priskočile vse tri skupine, sama pa sem se odločila za skupino Ježki. Večina otrok že govori razumljiv govor, dva dečka in dve deklici posamezne besede ("papa", "ati", "pit" ...), en deček čeblja. Dejavnosti sem izvajala po predhodnem dogovoru z vzgojiteljico, večino v dopoldanskem času, ko je skupina izvajala dejavnost. Z vzgojiteljico sva se sproti dogovarjali, kako in kje naj sodelujem.

Ljubljenec skupine

Pred začetkom uvajanja ljubljenca skupine sem veliko časa posvetila iskanju primerne igrače oziroma lutke. Iskala sem po vrtcu, brskala po internetu, vendar nikakor nisem našla tistega, kar sem želela. Želela sem nekaj posebnega, igračo, ki je otroci še ne poznajo (je ni v skupini), je nekoliko večja, ravno prav mehka, nevpadljiva, vendar otrokom atraktivna. Na koncu sem jo našla v svojem domu. Tako je ljubljeneц naše skupine postala miška Mika. Velika siva miška.

MIKIN ČAS V VRTCU

Spoznavanje miške Mike

Izhodišče

Otroku, ki je ravno vstopil na vrtčevska tla, moramo prehod kar se da olajšati in zmanjšati stres. Naloga vzgojitelja je, da otroku ustvari občutek varnosti in sprejetosti ter to omogoči tudi ostalim otrokom, ki se ravno tako šele spoznavajo z novim prijateljem v skupini. Socialne in rajalne igre so primerne igre dejavnosti za doseg tega cilja.

Potek

Odločila sem se, da miško v igralnico pripeljem po zajtrku, ko so otroci sredi iger po lastni želji. Potrkala sem na vrata in malo počakala. Vrata igralnice imajo steklen krog, skozi katerega se vidi, kdo je pred vrati. Čakala sem na njihov odziv, ko bodo zagledali veliko miško. Ko so miško opazili (skozi stekleno okno) in so vsi otroci začeli vriskati, je počasi vstopila v igralnico in jih pozdravila. Otrokom je povedala, da se je izgubila in da zelo pogreša družbo ostalih mišk. Ko je šla mimo vrtca, je zaslišala otroške glasove ter smeh in postalo ji je zelo hudo. Odločila se je, da vstopi in pogleda, če se lahko pridruži igri. Otroci so jo z zanimanjem opazovali. Miška se je otrokom predstavila. Najprej miški nisem želela dati imena, kar naj bo samo miška. Vendar pa otroci niso znali izgovoriti besede "miška", ampak so rekli "mika", zato se je predstavila kot miška Mika. Ko sem Miko začela animirati, so vsi otroci prišli k meni. Mika je vsakega izmed njih vprašala po imenu in ga pobožala po licu. Odgovorili so skoraj vsi, tudi tisti najbolj sramežljivi (sicer nekoliko tišje), le ena deklica je Miko opazovala od daleč in ni želela priti bližje. Otroci so takoj hiteli po svoje igrače, da bi tudi njihovi medvedki, kužki, zajčki ... spoznali Miko. Tisti malo starejši otroci so se z njo pogovarjali, jo žgečkali in lezli k njej v naročje, mlajši pa so jo z zanimanjem opazovali. Miška Mika je prosila otroke, če ji razkažejo svojo igralnico. Povedala jim je, da ima tudi ona doma polno mišjo sobo igrač, kjer se igra s svojim bratci in sestrkami. Povprašala je otroke, če imajo tudi sami bratce in sestrice ter če se radi igrajo z njimi. Spomnila se je pesmice, ki jo je skupaj z bratci in sestrkami nazadnje skupaj zapela. Otroke je vprašala, če poznajo pesem o miški z naslovom *Jaz sem mala miška*. Otroci pesmi niso poznali, zato jim jo je Mika zapela.

JAZ SEM MALA MIŠKA (Albin Weingerl)

*Jaz sem mala miška,
saj me vsak pozna.
Moja mala hiška
luknji dve ima.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.*

*Skozi prvo luknjo
veter se podi,
a pri drugi luknji,
črn muc preži.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.*

*Kadar dežek pada
mokro je povsod.
Jaz pa mala miška,
grem na dolgo pot.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.
Škrab, škrab, škrab, grem z dežja pod kap.*

Miko so otroci ves čas držali za roko, ušesa, za nos ... Ves čas so bili ob njej in jo poslušali. Ko je prenehala s petjem, je vprašala otroke, če jim je bila pesem všeč in če je bila miška v pesmi vesela črnega muca, ki je prežal na njo. Najstarejša S je odgovorila, da ne, ker mucki lahko miške pojedjo. Da ima doma mucka, ki velikokrat sedi na travi in čaka miško, da pokuka iz luknje, da jo poje. Povabila sem jih, naj skupaj z Miko še enkrat zapojejo pesem in se primejo za roke, da bodo skupaj zarajali. Mika je bila tako težka, da je otroci niso mogli premikati, zato je odšla na sredino kroga, otroci in jaz pa smo v krogu zapeli in zarajali. Miko so toplo sprejeli, spet se je počutila varno in srečno kot doma. Povedala je, da bo nekaj časa ostala z njimi in se igrala.

Slika 1: Otroci rajajo z Miko

Refleksija

Ko sem prišla z miško v igralnico in jo položila na tla, nisem vedela, kaj naj pričakujem. Občutki so bili mešani, spraševala sem se, kako bodo odreagirali, ali jim bo miška zbudila strah, ali jo bodo sprejeli, se bodo z njo igrali itn. Mislila sem, da bo miška malo preveč strašna, ker je res zelo velika. Pomislila sem na zastavljene cilje, ampak nisem vedela, ali jih bomo dosegli. Ko sem začela z animacijo miške, so trije otroci pristopili zraven in počasi pobožali miško. Ko so ostali otroci videli, da ni tako strašna, so pristopili zraven. Najmlajša P je ostala zadaj in se ni želela približati. Miška ji v tistem trenutku ni zbudila zanimanja oziroma je ni takoj sprejela. Miški nisem želela dati imena, naj bo samo miška. Vendar so ostali otroci govorili "mika" namesto "miška" in tako je postala miška Mika. Mika se je otrokom predstavila in vsakega otroka pobožala po licu. Želela sem, da doživijo mehko ploščasto igračko kot prijetno izkušnjo in da spoznajo, da velikost ni pomembna. Ko jih je vprašala po imenu, so ji pridno odgovarjali. Le najmlajša P ni želela nobenega stika z njo. To me je malo zmotilo, saj nisem želela, da ji je neprijetno. Odločila sem se, da se ji bom nekaj časa izogibala in jo čim manj ogovarjala, saj bo že prišla, ko bo pripravljena. Ko je Mika otrokom povedala svojo zgodbo, so ji, kot da bi jo razumeli, kako se počuti, začeli kazati svoje igračke, naj spozna čim več novih otrok in igrač, s katerimi se bo lahko v vrtcu igrala. Povprašala sem jih po sestricah in brateh, saj sem se jim želela približati. Želela sem tudi, da mi razkažejo igralnico in igrače, s katerimi se igrajo. Otroci so jo klicali sem in tja, hiteli prinašati igrače iz polic in jo vlekli za roko. Ko sem videla, da postaja vse bolj nemirno, sem navezala zgodbo o sestricah in brateh na petje pesmi. Tako sem videla odziv na novo učenje,

petje pesmi, ki jo še niso poznali. Z zanimanjem so jo poslušali in opazovali, saj je Mika zraven tudi smešno poplesavala. To jim je predstavljalo zabavo, saj so se ji smejali. Nato pa so se ji kmalu pridružili in jo začeli oponašati. Ob Mikinem prepevanju so se otroci zbrali okoli nje in jo pozorno poslušali ter opazovali. Pesem je sicer predolga za tako majhne otroke, ki hitro izgubijo koncentracijo, vendar sem se zanjo vseeno odločila, saj sem predvidevala, da bodo ob animaciji miške otroci pesem poslušali do konca. Imela sem prav. Koncentracija pri otrocih je sicer zelo kratka, redko kateri otrok dolgo vztraja pri dejavnosti. Ob animaciji miške in njenem prepevanju so otroci zelo uživali in se zabavali. Medse so jo sprejeli kot del njih, kot še enega otroka. Pri otrocih v jasli je velik napredek, da se primejo za roke in formirajo krog. Z lutko sem jih želela spodbudit za rajanje v krogu, kar mi je uspelo. Otrokom je tudi rajanje okoli nje predstavljalo zabavo, saj se niso spustili, ampak so hodili okoli nje in pripevali.

Mika pri odpravljanju k počitku

Izhodišče

Nekateri otroci potrebujejo na ležalniku svoje igračke, dudo ... Na to rutino so se dobro navadili: kosilo, umivalnica, ležalnik in na koncu ljubkovalne igračke ali dudu, tisto, kar ima otrok za počitek. Vendar je pri 14-ih otrocih težko umiriti ta prehod na ležalnik in čakanje na svoje ljubkovalne predmete za počitek, saj so skakali po ležalnikih, se obračali itn. Z Miko bom poskusila otroke umiriti, da bi lažje počakali na svojem ležalniku, z njo jih bom poskušala tudi uspavati.

Prišel je čas za počitek. Miška Mika je spala skupaj z otroki, zato je potrebovala svoj prostor. Otroci so sami dajali predloge za prostor za njen počitek. Predlagali so polico nad omaro, prostor zraven ležalnika, T ji je odstopila svoj ležalnik, vendar potem sama ne bi imela prostora za spat, zato Mika ni bila zadovoljna. Potem pa je S pokazala na ležalnike v omari, ki še niso bili postavljeni in Mika je vesela odšla do njih in pokazala, katerega bi imela. Nato sem še Miki pripravila ležalnik. Mika je pred počitkom šla do otrok in vsakega posebej pobožala po licu, pokrila in mu zaželela lepe sanje. Otroci so mirno čakali na ležalniku, da Mika pride do njih in jih ogovori. Tudi sama se je odpravila na svoj ležalnik, pogledala k otrokom in jim zaželela lepe sanje. Nato se je obrnila in zaspala. Otroci so še malo pogledovali na Mikin ležalnik, če bo še kaj povedala, zato sem jim rekla, naj hitro zaspijo in

se bodo pozneje igrali z njo. Zanimivo je bilo, da so vsi otroci zaspali hitreje kot po navadi, ker je zraven njih spala Mika.

Refleksija

Mika se je danes vključila v pripravo otrok na počitek. Želela jih je umiriti in vplivati na njihovo hitrejše umirjanje kot po navadi. Seveda so bili vznemirjeni, ko so čakali, kaj bo Mika naredila. Situacije se je obrnila in Mika je otroke spraševala za nasvet. Otroci so pokazali neverjetno empatijo, saj so ji hitro želeli pomagati z različnimi idejami. Domišljija je otrokom delovala in to je bil tudi moj cilj. Vsako idejo sem izpolnila, vendar so kmalu videli, da je miška zelo velika in ne gre na polico ali v omaro. Tako sem posredno prišla do aktivnega učenja velikostnih odnosov. Otroci so pri mojem uresničevanju njihovih idej z Miko videli, da je Mika zelo velika in da mora biti tudi prostor zanjo zelo velik. Miška je otroke motivirala, da so toliko časa iskali rešitev, dokler je niso našli. Ležalnik je bil seveda idealen za miško. Otroci so se ob dotiku miške umirili hitreje kot po navadi. Čeprav je bil prehod na ležalniku malo daljši, pa je miška spodbudila domišljijo, obogatila učno okolje in povečala umirjenost otrok.

Mika pri igri z otroki

Izhodišče

Otroci radi bivajo na prostem. Tam lahko tečejo, kričijo, brcajo žogo ... ter so bolj svobodni in prepuščeni sami sebi kot v igralnici. V notranjih prostorih so določena pravila, ki jih morajo upoštevati zaradi varnosti, igralnice in zaradi dela vzgojiteljev. Zunaj pa je manj omejitev, skrbeti morajo za varnost drug drugega in za svojo varnost. Deklica P, najmlajša v skupini, se zunaj ne počuti varno, zato večino časa preživi pri meni ali pri sodelavki v naročju. P se rada žoga. Ko se ne želi več žogati, sedi v naročju, kjer prepevava pesmi in se igrava bibarije. Odločila sem se za motivacijo z Miko.

Potek

Otroci želijo Miko vključiti v vse dejavnosti v skupini. Z njimi je odšla tudi na igrišče. Zunaj so Miko otroci vozili na poganjalcu, se z njo vozili po toboganu, risali s kredami in se z njo pogovarjali. Miko so predstavili ostalim otrokom, ki so se igrali na igrišču. Če so imeli težavo pri dvigovanju, sem Miko posadila na poganjalec in so jo vozili po igrišču. Najmlajša P ima v

vrtcu svojega medvedka Luluja. Ima ga ves čas pri sebi, če ga kje izpusti, začne jokati in ga išče, dokler ga ne najde. Mika je P in Luluja povabila k igri z žogo. Usedli so se na travo in si podajali rdečo žogo. P je bila sproščena, vesela in vztrajna tudi, ko je Mika žogo včasih močnejše podala in je P ušla iz roke. P je sodelovala dalj časa kot po navadi. Pridružili so se še trije otroci, ki so želeli sodelovati v igri. Sedeli smo v krogu in si podajali žogo, ko je P kar naenkrat začela jokati in stekla k Miki v objem. Mika je otrokom naročila, naj nadaljujejo z igro, da se jim bo spet pridružila čez nekaj časa in odšla s P na klop. Skupaj smo se usedle na klop, Mika zraven mene, P je bila pri meni v naročju. Počakala sem, da se je P umirila, nato pa sem jo vprašala, če gremo skupaj z Miko in Lulujem na tobogan. P je odkimala. Mika se je odločila, da bo sama vseeno šla. Splezala je po leseni lestvi in odšla do tobogana. Zraven so hitro pritekli J, R in S. Rekla sem jim, naj malo počakajo, da se najprej po toboganu spusti Mika. Mika je poklicala P in ji pomahala. Mika se je spustila po toboganu in zraven vriskala. Za njo so se spustili še J, R in S. »Še, še,« so želeli. Mika je šla do P in ji podala roko ter jo povabila zraven. P je Miki dala roko, jaz pa sem ji pomagala po leseni lestvi. Tudi Luluja sem dala na tobogan, kjer je počakal na P. Mika se je po toboganu spustila prva, nato je spodaj spodbujala P. Nekaj časa je sedela na vrhu, nato pa se je spomnila, da bo po njem spustila Luluja. Lulu je varno pristal v Mikinih rokah, na kar se je še P spustila po toboganu. Kako smo ji vsi ploskali. Mika jo je objela in ji čestitala za varen pristanek. P je bila vidno vzhičena, želela se je spustiti še enkrat. Mika je tokrat ostala na klopi, P pa se je z Lulujem še enkrat zapeljala po toboganu. Pomagala sem ji samo pri plezanju po leseni lestvi. Tisti dan je šla še trikrat na tobogan, vsakič je po njem spustila Luluja, nato pa se je spustila še sama.

Slika 2: Mikino spoznavanje igral

Slika 3: Spuščanje dekličinega medvedka

Slika 4: Trenutek za objem

Refleksija

Motivacija z miško je uspela, saj je deklica P spoznala okolje in se počutila varno. Do sedaj je P v času bivanja na prostem vedno sedela v naročju. Zunaj se ni sprostita. Prostor je bil prevelik, na igrišču je bilo veliko otrok, zato se je raje sama igrala z žogo, vendar je takoj, ko je kdo prišel zraven, žogo pustila in prišla k nama. Tudi, če sva bili zraven ves čas, se z ostalimi otroki ni želela igrati. P sem dala čas, da se umiri, nato pa sem poskusila znova. Ker ni želela na tobogan, sem se odločila, da gre miška sama na tobogan. Tako bi ji z zgledom pokazala, da je vse v redu. In res, namen je bil dosežen. P je videla miško na toboganu in kako se je spustila po njem. Ker je to storila miška, je tudi sama poskusila. Bila sem zadovoljna. Zelo sem bila vesela napredka, ki ga je P pokazala ob animaciji miške. Tisti dan je bila drug otrok. Popolnoma sproščena in vesela. Mislim, da je P razvila čustveno navezanost in popolno zaupanje do miške, saj je to pokazala, ko je prvič odšla sama na tobogan, ker je to naredila miška. Zanimivo je bilo tudi, da je najprej po toboganu spustila svojega medvedka, nato pa se je še sama spustila po njem. Kot da bi se o varnosti tobogana prepričala s spustom svojega medvedka.

Mika pri zajtrku

Izhodišče

Počasi se navajamo na skodelice. Sicer večina pije čez dan čaj iz lončkov in ne iz stekleničk, tako da pitje iz skodelic nekaterim otrokom že gre, nekateri pa se še navajajo. Tudi Mika še ne pije iz skodelice, zato bo tokrat prvič poskusila sama.

Odšla sem po zajtrk, medtem pa je vzgojiteljica otroke pripravila na obrok. Umili so si roke in se usedli za mizo. Nadela jim je še slinčke in namenoma izpustila Miko. Ko sem začela z razdeljevanjem zajtrka, me je 1,5-letna L opomnila, da moram tudi Miki nadeti slinček, da se ne umaže. Rekla je: »Mika tudi slinčka, umazana.« »Kako sem jo lahko izpustila? Hvala, L,« sem rekla. Razdelila sem zajtrk in nalila mleko v skodelice. Čisto malo, da ne bo pretežno. Mika je otroke vprašala, kaj je to, kamor nalivam mleko. J ji je razložila, da je "kodelica", da lahko pijemo. Ampak kako, Mika ni še nikoli videla "kodelice", zato ne zna piti iz nje. Prosila jo je, naj ji pokaže. J je počasi nagnila skodelico in naredila požirek mleka. »Tako,« je rekla. Mika je nagnila skodelico, kjer je imela čisto malo mleka in se trudila, da ne bi polila. Uspelo ji je. Mika je videla, da v skodelico gleda R, ki še ne pije iz nje. Rekla mu je, naj še on poskusi. »Poglej, ti bom pokazala, kako. Primeš skodelico z obema rokama in počasi popiješ.« R je nekaj časa strmel v Miko, kaj mu govori, nato pa sam poskusil in se polil. Začel je jokati in odrivati skodelico. »Nič hudega,« je R potolažila Mika. Spodbujala ga je, naj še enkrat poskusi, ampak R skodelica ni več zanimala. Mika je sama naredila še tri požirke, ko je R prijel za skodelico in spil iz nje. Z obema rokama je prijel skodelico, kot mu je pokazala Mika, in jo počasi ter previdno nagnil. Tokrat se ni polil. Nasmehnil se je in pogledal Miko.

Slika 5: Skupni zajtrk

Refleksija

Otroke vedno bolj navajamo na samostojnost. Pri oblačenju, obuvanju, sezuvanju, pospravljanju, hranjenju in pitju. Že nekaj časa večina otrok pije iz skodelice, kar zahteva veliko spretnost, saj mora biti otrok pri miru, z obema rokama držati skodelico, hkrati pa še paziti, da se pri vsem tem ne polije. In nekaterim gre že kar lepo. Tisti najmlajši pa se na to še navajajo. Po navadi jim pri tem opraviu z vzgojiteljico pomagava, tako da pridrživa skodelico vsaj za rob. Danes pa sem poskusila z Mikino pomočjo motivirati otroke, da so vsi samostojno pili iz skodelic. To mi je uspelo, čeprav se je R najprej ponesrečilo, saj se je polil. Želela sem, da otroci sami, brez najine pomoči, vzamejo skodelico v roke in pijejo iz nje. R je to naredil. Ko mu je miška pokazala, kako to gre, je sam poskusil. Nič za to, da se je polil, важно je, da je poskusil. Bila sem vesela in zadovoljna, saj se je videlo, da je R miško posnemal pri pitju. Ko se je polil, nekaj časa ni želel prijeti skodelice. Vendar ga je miška neposredno, s svojim zgledom, spodbudila, da je poskusil še enkrat in tokrat brez luže na mizi.

R od takrat naprej sam pije iz skodelice. S svojim posrednim zgledom in preko miške sem otroke brez besed spodbudila k samostojnosti. Seveda otroka ne silimo, pustiti ga moramo, da

sam pride do želje po spoznavanju novih stvari. Lahko pa ga pri vsem tem motiviramo in spodbujamo. Miška je bila pri tem gotovo naša motivacija.

Mika pri navajanju na toaleta

Izhodišče

Otroci se pri letu in pol do dveh let počasi navajajo na kahlico. Nekateri otroci rabijo pri tem malo spodbude, ker je ne želijo uporabiti in Mika bo njihova motivacija.

Potek

Po zajtrku sledi previjanje otrok in zadovoljevanje fizioloških potreb. Vzgojiteljica je vsakega posebej poklicala v previjalnico. Mika ni vedela, kaj je to previjalnica ali kahlica, zato je vprašala otroke, kaj bodo delali v previjalnici in na kahlici. Najstarejša K jo je prijela za roko in jo odpeljala v previjalnico. Na tleh je Mika zagledala smešne stole, kamor se usedeš, nekaj časa sediš, nato pa vzgojiteljica reče: »Bravo, lulala si.« Ni pa ji bilo jasno, zakaj nekateri otroci jokajo, ko zagledajo te smešne stole. Vprašala sem Miko, če bo poskusila danes lulati v kahlico. »Seveda,« je rekla. Miko sem posedla na kahlico in v njo nalila malo vode. Ta čas pa sem jokajočemu R rekla, naj pogleda, kje Mika sedi. R je šel do nje in okoli nje gledal, če je res na kahlici, saj se ni videla, ko pa je Mika tako velika. Mika je rekla R, da je vse v redu, samo pleničko da dol in se usede. Nato pa čaka in se pogovarja z ostalimi, ki tudi sedijo na kahlici. R sem prinesla kahlico in jo dala poleg Mikine ter ga vprašala, če gre na kahlico. Prikimal je, že potolažen. Odpela sem mu pleničko, da se je usedel. Vzgojiteljica je povabila tudi ostale, ki ne marajo kahlice, naj se pridružijo Miki. Pripravila jim je kahlice, jaz pa sem animirala Miko. Mika je prva vstala in seveda je bila v kahlici luža. »Bravo, Mika, poglej, lulala si v kahlico.« Mika je bila seveda zelo vesela. Uspelo ji je, čeprav pred tem ni vedela, kaj kahlica pomeni. Mika je odšla v sobo, jaz in vzgojiteljica pa sva uredili še ostale otroke. Vsakega, ki je lulal, sva pohvalili. Tudi R je uspelo. Ko je videl lužo, je kar brez pleničke stekel po Miko, da se ji pohvali, saj je bil zelo vesel.

Refleksija

Otroke ves čas navajamo na samostojnost in prišel je čas za uporabo kahlic. Otrok okoli leta in pol počasi pride na stopnjo v razvoju, ko lahko nadzoruje svoje izločanje. Zadovoljevanje fizioloških potreb na kahlico ali stranišče mu predstavlja izziv in zadovoljstvo ob pogledu na

to, kar je naredil. Otroka pri tem nikoli ne silimo. To je zelo pomembno, saj ima lahko pozneje težave oziroma pridemo do ravno nasprotnega učinka, ko otrok nikakor ne bo želel na kahlico in bo jokal, ko jo bo zagledal. Lahko se zgodi, da otrok brez kakršnega koli razloga ne želi na kahlico. Takrat ga poskusimo spodbuditi na nek način, vendar nikakor ne s siljenjem. Tako sem poskusila spodbuditi dečka R, ki se je ob pogledu na kahlico začel jokati. Ker Mika ni vedela, kaj je kahlica, so jo otroci lahko podučili. Tako se je obrnila vloga in otroci so postali tisti, ki vedo, miška pa tista, ki jo je potrebno naučiti. Miška se je odločila, da bo tudi sama poskusila. Na ta način sem želela R spodbuditi, da naj vsaj poskusi sedeti na kahlici in da ni nič hudega. Ko se je miška usedla na kahlico, je to R pritegnilo in odšel je do nje. Takrat sem izkoristila priložnost in ga vprašala, če bo tudi sam poskusil. Odločil se je, da bo, kar me je razveselilo. Ta miška je res odlična motivatorica pri spoznavanju novega. Vedno znova me preseneti, kaj lahko lutka naredi. R je na koncu uspelo in polulal se je v kahlico. Bil je zelo vesel, saj se je zasmel, ko sem mu pokazala lužo. Hitro je poklical Miko, da ji jo je pokazal.

Slika 6: Mika pri opravljanju toalete

Mika pri sprejemu otrok v vrtec

Izhodišče

Zjutraj še vedno kdaj pa kdaj kateri od otrok zajoka. Še posebno ob ponedeljkih je kar veliko takih, saj je treba bolj zgodaj vstati in spet oditi v vrtec po prijetnem vikendu doma. Da bi bili ponedeljki malo bolj prijetni, sem se odločila, da jih pričakam z Miko.

Z Miko sva pripravili igralnico, na mizo sva dali različne knjige o živalih, na tla sva postavili blazini in v kotu je Mika iz blazin sestavila hišo. Tako sva bili pripravljeni na otroke, ko bodo prihajali v vrtec. Ko je pozvonilo, je vrata odprla Mika. Pokukala je skozi steklena vrata in pomahala T, ki se je ravno usedla na klop. Najprej je T ni videla, zato jo je mami vprašala, kdo je to. T je pogledala v smeri maminega pogleda in, ko je na vratih zagledala Miko, od veselja kar poskočila. Prišla je zraven in pobožala Miko. »Mika je, mami«. T se je hitro poslovila od mami in odšla k Miki v naročje. Prišel je naslednji otrok. Pogledala sem, kdo je in videla, da je prišla V. Deklica in njena mama sta zelo navezani druga na drugo in uvajalno obdobje je bilo kar precej stresno. V ob prihodu velikokrat joka. Miki sem povedala, kdo je prišel. Počasi je odprla vrata in zaželela obema dobro jutro. Mama in V sta pogledali Miko in Mika je opazila, da V že joka. Počakala je, da si obuže copate, nato pa jo je povabila, naj se pride stisniti. »Pridi, V, otroci te že čakajo, da se bomo skupaj igrali. Sem zgradila hišo, tako veliko,« jo je spodbujala. V je počasi spustila mamino roko in stekla Miki v objem, nato sta obe pomahali mamici in zaprli vrata. Mamica se je Miki lepo zahvalila in odšla na delo. V igralnici je bilo vse veselo, Mika in otroci so prepevali, gradili hiše, se skrivali ... Smeh je bilo slišati skozi zaprta vrata in opazila sem, da je veliko otrok, ko so prišli v vrtec, najprej prišlo pogledat, kaj se dogaja v sobi, nato pa so se odšli preobut. Komaj so čakali, da pridejo v sobo.

Refleksija

Otrok ob primerni starosti zamenja domače okolje in ljudi okoli sebe ter gre v vrtec. Tam kar naenkrat preživi večino časa, kjer ob igri otrok in ob vzgojitelju razvija svoje sposobnosti. Čas prehajanja v vrtec mu moramo odrasli čim bolj olajšati, da otrok občuti čim manj stresa in strahu. Ker so v tej skupini že uvedeni vsi otroci, prihod v vrtec ni več stresen. Se pa zgodi, da kateri od otrok zaradi različnih razlogov noče v vrtec oziroma želi samo materino pozornost, zato ob prihodu v skupino joka. Tako, kot se je to danes zgodilo z deklico V. Ko sem videla, kdo je prišel, sem izkoristila priložnost in vzela miško. Ko je V zagledala miško, je spustila mamino roko in se stisnila v miškin objem. Mama ni mogla verjeti, da je V takoj spremenila počutje. Deklica, ki je bila zelo navezana na miško, je v tistem trenutku začutila olajšanje in veselje, ko je miška pokukala skozi vrata. Tako je Mika otrokom ponudila čustveno varnost in ustvarila prijetno vzdušje v skupini.

Mika pri praznovanju rojstnega dne

Izhodišče

Praznovanje rojstnega dne v vrtcu poteka tako, da slavljenec ali slavljenka tisti dan v vrtec prinese knjigo, ki jo pred praznovanjem preberemo, nato pa se o njej pogovarjamo. Potem sledi praznovanje, kjer vsi otroci narišejo risbice za mapo, sledi pihanje svečk in pogostitev. Odločila sem se, da bomo danes T tudi čestitali tako, kot se čestita nekomu za rojstni dan, in sicer, da se mu poda roko in se mu da tri poljubčke. Pri tem sem želela za motivacijo vključiti Miko.

Potek

V času Mikinega bivanja v vrtcu je T praznovala svoj drugi rojstni dan. V vrtec je prinesla knjigo *Pedenjped* Nika Grafenauerja in vrečko s posladkom za zabavo. Po prihodu v sobo je odšla k Miki, ki je sedela v kotu, in ji pokazala svojo knjigo ter povedala, da ima danes rojstni dan. Hitro sem odšla k Miki in jo oživela. Mika je T stisnila k sebi in skupaj sta pogledali knjigo. Tudi ostali otroci so se začeli zbirati okoli T in Mike, vendar jih je Mika opomnila, da je zdaj zajtrk in ni čas za pravljico, T pa naročila, naj pospravi knjigo na svojo poličko, da jo bomo pozneje pogledali. Med zajtrkom so Miki vsi otroci povedali, koliko so stari in to pokazali tudi s prsti. Tudi Mika je povedala, da je stara dve leti, vendar Mika ni imela prstov, da bi pokazala. Prosila je K, eno izmed starejših deklic, naj namesto nje pokaže dva prsta. Po zajtrku je sledila igra, nato pa smo prebrali T knjigo. Mika si je zaželela, da bi danes ona prebrala knjigo. Otroci so bili takoj za. Sledilo je risanje risbic, prepevanje rojstno dnevne pesmice in pihanje svečk. Ko je T upihnila svečke, je Mika pristopila do nje in ji podala roko. T ni vedela, kaj želi Mika, zato jo je Mika povabila, naj tudi ona poda roko. Segli sta si v roke, Mika ji je voščila vse najboljše in ji dala tri poljubčke. T se je zasmejala, bilo ji je kar malo nerodno, ostali otroci pa so nemo strmeli. Tudi jaz in vzgojiteljica sva T čestitali in jo poljubili na lička. Mika je povabila otroke, naj tudi oni čestitajo T. Nekateri, bolj pogumni, otroci so to naredili, drugi ne. Stisk roke je bil pri nekaterih zelo zabaven, saj so jo stresali, stiskali in se zraven smejali. Poljubčke so ji dali le nekateri, večina pa ne. Na koncu smo vsi zaploskali T za rojstni dan in se usedli za mizo. Prinesla nam je veliko dobrot, s katerimi smo se z veseljem posladkali. Sledilo je še skupinsko fotografiranje in rojstno dnevno rajanje s slavljenko.

Slika 7: Praznovanje dekličinega rojstnega dne

Slika 8: Deklica nudi pomoč pri hranjenju

Refleksija

Praznovanje rojstnega dne v vrtcu otroku veliko pomeni, saj je to njegov dan in mu to tudi pokažemo. Ves dan je posvečen samo njemu, prinašanje dobrot in sladkanje pa je tisto, kar čakajo vsi otroci. Ker živimo v času visoko razvite tehnologije, kar se vidi tudi pri odraščanju, se mi zdi ohranjanje navad še kako pomembno. Danes je tako, da si težko vzamemo čas za drugega, z njim poklepetamo, ga pohvalimo ... Tudi za rojstni dan si vzamemo le nekaj sekund časa, da vtipkamo voščilo na telefonu in stvar je zaključena. Mislim, da je prav, da otroka navadimo na to, da se človeka pogleda v oči in mu iskreno zaželi vse lepo ob njegovem prazniku. Ko je miška odšla do deklice T in jo prijela za roko, so jo otroci začudeno gledali, vključno s T. T je miški dovolila, da jo poljubi, saj ji je popolnoma zaupala. Miška je ustvarila spodbudno okolje za T in ostale otroke, kar se vidi po tem, ko so tudi ostali otroci na tak način voščili T. Navodilo, kako naj otroci voščijo T na drugačen način, je bilo posredno, saj je potekalo preko lutke – ljubljenca skupine. Otroci se na vzgojne spodbude odzovejo

različno, zato je zelo pomembno, kako mu jih posredujemo. Nisem rekla otrokom, kako naj voščijo, pač pa sem za zgled uporabila lutko. Lutka ima popolnoma zaupanje otrok, otrok ji rad sledi, zato so sodelovali vsi otroci. Ker je lutka s svojim zgledom otrokom pokazala, kako se vošči, so otroci njeno spodbudo, da naj voščijo tudi sami, sprejeli z veseljem in brez pritiska.

Mika pri umivanju rok pred kosilom

Izhodišče

Pri umivanju rok pred kosilom se otroci navajajo na uporabo mila. Opazila sem, da večina otrok ne uporablja mila, zato jih bo pri tem spodbudila miška Mika.

Potek

Čas je bil za kosilo. Ker so otroci večino časa zunaj, je potrebno pred kosilom umiti roke z milom. Ko smo odšli v umivalnico, se jim je tokrat pridružila tudi Mika, ker je videla, da nekateri otroci ne uporabljajo mila. Mika je stopila zraven deklice, ki je bila sredi umivanja rok in jo vprašala, kaj dela. Deklica je odgovorila, da umiva roke. Ostali otroci, ki so bili v umivalnici in čakali na prost umivalnik, so se zbrali okoli deklice in jo opazovali. Mika je še naprej spraševala deklico. »Zakaj pa si umivaš roke?« »Ker so umazane,« je odgovorila. »A zelo? Otroci, imate tudi vi zelo umazane roke?« je vprašala ostale. »Ja ... » so začeli razpirati dlani. Deček, ki je imel za nohti pravo umazanijo, je Miški pokazal svoje nohte. »O, to pa je umazanija,« se je čudila Miška. »Kako pa boš očistil to umazanijo?« ga je vprašala Miška. Odgovoril je, da z vodo. »Samo z vodo?« ga je še enkrat vprašala Mika. Otroci so rekli, da ja. Miška pa je potem vprašala otroke, kaj so te plastične škatlice zraven umivalnikov. »Ja milo, a ne.« Takrat se je deček spomnil na milo in hitro nastavil dlan pod milnico. Mika je bila navdušena nad vonjem rok po milu in je otrokom povedala, da roke, umite z milom, zares lepo dišijo. Mika je ostala v umivalnici, dokler se niso umili vsi otroci in je vsakemu posebej na koncu povohala dlan in se zraven navduševala nad vonjem. To je bilo otrokom zelo smešno.

Slika 9: Mika spremlja otroke pri umivanju

Refleksija

Miška je na zabaven način posredovala potrebo po umivanju rok z milom. Namesto neposredne zahteve vzgojitelja, je lutka spodbudila otroke na umivanje z milom z vprašanji. Vzgojitelji ves čas otrokom posredujemo zahteve, ki so del prikrita kurikuluma, vendar se otroci na te zahteve odzivajo na podlagi notranjega doživljanja sveta, zato je zelo pomembno, kako te informacije posredujemo. Velikokrat jih ob vseh navodilih in zahtevah tudi preslišijo. Ob podaji zahteve mora otrok to izpolniti zaradi lastne želje in notranje motivacije, ne zaradi zunanjih dejavnikov. Tako otroka učimo, da ne sledi slepo navodilom, pač pa ve, zakaj je nekaj zanj dobro. Lutka je v tem primeru spodbudila otroke s tem, ko je na zabaven način skušala otroka opomniti na milo. S primerno animacijo lutke in interpretacijo govora, je lutka res lahko prepričljiva in močan medij v vsakdanji komunikaciji.

Mika sama sezuje copate

Izhodišče

Otroci se navajajo na samostojnost v garderobi, pri preobuvanju in preoblačenju. Pri tem je spodbujanje in motivacija vzgojitelja zelo pomembna, saj veliko staršev temu opravilu ne posveti veliko pozornosti. V garderobi otroku sezujejo copate in obuvajo čevlje starši. Malo kateri starš se usede poleg otroka na klop in ga čaka, dokler se ne obuže sam. Zato vztrajajo dolgo časa pri tem, da si ne bodo sezuli copat, saj so vajeni, da to namesto njih naredi kdo drug.

Potek

Mika je odšla z otroki na igrišče. Seveda pa je bilo potrebno prej obuti čevlje. Mika je pred tem povabila vse otroke na blazino in jim povedala, da si bo danes sama obula čevlje. Ker ji je čevlje do zdaj obuvala mama, mame pa zdaj ni, si mora sama obuti čevlje, če želi na igrišče. Tudi otroke je vprašala, če si sami obuvajo čevlje ali jih obujeta Jana ali Anja. Otroci so zavpili: »Anja in Jana!« Povabila jih je, da skupaj poskusijo obuti čevlje, vendar čisto sami, mene pa je prosila, naj pomagam otrokom pri težjih stvareh. Nato so odšli v garderobo. Mika je odšla po svoje čevlje iz papirja in se usedla na tla. Sezula je svoje pletene copate in jih pospravila v garderobno omarico. Ja, Mika je dobila tudi svojo omarico, na kateri je slika miške. Ko se je Mika usedla na tla, so se otroci usedli zraven nje in jo opazovali. Mika je začela sezuvati svoje copate. K in J sta tudi sama sezula copatke in povedala Miki, da bosta zdaj copate pospravila v garderobno omarico. »Saj res!« je zavpila Mika. »Muca Copatarica lahko pride po copate in jih vzame, če jih ne bomo pospravili.« Otrokom sem pomagala spraviti elastiko čez peto ali odpeti ježka na copatih in jih spodbujala, naj se sami sezujejo, tako kot to dela Mika. Tudi Mika je spomnila R, ki je samo sedel in gledal, kaj delajo drugi. Ni želel sam sezuti copat. »Bo Mika,« je rekel. Mika je R spodbujala, naj najprej vseeno poizkusi sam, naj ji pokaže, kako si on sezuje copate. Ni želel. Nato je Mika sebi še enkrat obula copate in se usedla zraven R. »Pridi, daj, bova skupaj sezule te copate!« Mika je prijela eno taco in po korakih sezula copat. Pri vsakem koraku je počakala, da ga je opravil tudi R. Ves čas ga je spodbujala. Nato je sledila druga noga, ki pa je bila takoj brez copata. »Glej, Mika, niii ...« Mika se je zelo razveselila, ko je R sam sezul copat. Ploskala je in skakala po garderobi sem in tja. Tudi ostali otroci so sezuli svoje copate. Nekaj otrok jih je sezulo že medtem, ko je Mika spodbujala R, nekaj pa potem, ko so videli Miko, kako skače sem in tja, kar je bilo zelo smešno.

Refleksija

Samostojno sezuvanje copat in obuvanje čevljev zahteva določene spretnosti in voljo. Zato je potrebno, da vzgojitelj čim prej začne z navajanjem na samostojnost. Otroci so navajeni, da jih sezuvajo in obuvajo starši in vzgojitelji v vrtcu. Nato pa kar naenkrat odrasli zahtevajo, naj otrok to opravi sam. Ker tega še nikoli ni delal in zgleda res težko, se otrok upira temu opravilu. Zato je potrebna dobra spodbuda in odlična motivacija za to nalogo. Miški je uspelo spodbuditi skoraj vse otroke za samostojno obuvanje, razen najmlajših, od katerih se to niti ne pričakuje. Tudi miška je imela težko nalogo, ko se deček R ni želel sam sezuti. Mislila sem

že, da to ne bo uspelo. Še dobro, da vem, da je potrpežljivost v vrtcu največja vrlina. R se je odločil, da se sam ne bo sezul in pika. Ko pa je videl, da mu tokrat ne bo uspelo, je le sezul copate in bil na koncu zelo vesel.

Mika na predstavi

Izhodišče

Ker smo imeli v skupini spoznavanje hrane, smo otrokom predstavljali veliko vrst sadja, zelenjave in drugo. Zgodba *Zelo lačna gosenica* na zabaven način prikaže obravnavano temo, zato sem se odločila, da jo vključim v projekt. Ker je knjiga sama po sebi primerna za otroke višje starosti, sem se odločila, da jo priredim in otrokom predstavim z lutkami. Iz volnenih cofov sem naredila bibo, narisala drevesa in iz fimo mase izrezala sadje (jabolko, hruško, pomarančo, banana in jagode). Izbrala sem sadje, ki ga otroci poznajo. Mika je bila vključena v proces tako, da je sedela zraven otrok in poslušala zgodbo.

Potek

Sama motivacija dejavnosti je bila igra Prinesi cof. V pripravljenem zaboju sem imela veliko cofov, ki sem jih usula na tla, otroci pa so jih pobirali in prinašali nazaj. Tudi Mika je prinesla en cof v zaboj. Igra je bila otrokom zelo všeč, zato smo jo ponovili še nekajkrat. Nato sva z vzgojiteljico povabili otroke in Miko na blazino. Zaigrala sem predstavo *Zelo lačna gosenica*. Otrokom se je predstava zdela zanimiva, saj so ves čas pozorno sledili gibanju gosenice in odgovarjali na vprašanja, ki jih je zastavljala gosenice med svojim hranjenjem. Velikokrat se je ustavila in potožila, da je lačna ter da ne ve, kje naj najde kaj za pod zob. Otroci so ji hiteli kazati, kje je sadje. Ko se je biba preobrazila v metulja, sem kot metulj vsakega otroka in Miko pobožala po obrazu. Po končani predstavi sem se umaknila s prizorišča in tako pustila otrokom prostor ter igralne elemente za manipulacijo. Vključila sem tudi Miko. Spraševala je otroke o sadju, kaj vse je biba pojedla, zakaj je bila lačna in kam je šla, ko se je pojavil metulj. Otroci Miki niso namenili dosti pozornosti, zato je vzela v roke bibo in se vključila v njihovo igro. Skupaj z I sta dajali bibi sadje v njena usta in gledali, koliko bo pojedla. Nato je prišel do nje B z metuljem in jo pobožal po njeni veliki glavi. Mika se je zasmejala, kot da bi jo požgečkali. B je bilo Mikino zvijanje zabavno, zato jo je kar nekaj časa žgečkal.

Slika 10: Ogled predstave *Zelo lačna gosenica*

Refleksija

Pred začetkom lutkovne zgodbe sem v skupino že uvedla ljubljenska skupine. Tako sem se navadila na oživljanje lutk in poudarke. Za motivacijo sva z vzgojiteljico imeli pripravljen zaboj, v katerem je bilo veliko volnenih cofov. Igrali smo se igro Prinesi cof. Ko sem škatlo, polno cofov obrnila, so na tla padli vsi cofi. Nato sem otroke motivirala, da so jih prinesli nazaj v zaboj. Igro sem večkrat ponovila, ker jim je bila zelo všeč, poleg tega pa so tako lahko spoznavali material, ki jim je bil neznan. Mike tu še nisem vključila. Nato smo se usedli na blazine, jaz pa sem zaigrala predstavo. Po končani predstavi sem otrokom ponudila možnost, da tudi sami spoznajo bibo. Počasi sem se umaknila na stran, tako da so do gosenice, cofov, metulja in sadja prišli tudi sami. Mika se je vključila v pogovor otrok. Ker pa ji noben od otrok ni dal pozornosti, se je raje vključila v samo igro. Prvi stik je bil plašen in tih, niso vsi želeli pobožati gosenice. Zato sem se z njimi začela pogovarjati o tem, kaj je gosenica jedla, kje je bil metulj, kam je odletel. Otroci so se opogumili in sami začeli oponašati gibe gosenice, metulj je pobožal druge otroke. L si je nadela rokavico metulja in z njo pobožala in požgečkala svojo sestrico J. T je previdno in počasi, eno za drugo, podajala hrano v usta gosenice. B je prišel do Mike in jo požgečkal. S predstavo sem bila zelo zadovoljna. Mika je bila vključena v igro otrok, med samim pogovorom pa niso kazali zanimanja za njo, kar kaže na to, da jih je v tistem trenutku pritegnila kot lutka biba, Mika pa je bila ena izmed njih, tako so jo tudi doživljali.

Nekateri otroci so iskali stike z drugimi, drugi pa so se bolj posvetili le svoji dejavnosti in jim za ostale ni bilo mar. Z lutko so se sami pogovarjali. Pozneje sem se tudi sama z lutko vključila v otroško igro. Spodbujala sem jih k komunikaciji z različnimi vprašanji.

Otroci so se pri igranju z lutkami zelo zabavali, kar se je videlo pri njihovi vztrajnosti in nasmejanih obrazih. Bili so pogumni, takoj so si naredili svojo lutko in se igrali.

11 ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V1: Kako lahko s teoretičnimi izhodišči opredelimo vlogo lutk pri ustvarjanju spodbudnega okolja in predpostavimo pomen pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom kot pogoj za ustvarjanje spodbudnega okolja?

S pregledom strokovne literature slovenskih in tujih avtorjev, ki se ukvarjajo z učenjem in ustvarjanjem spodbudnega okolja predšolskih otrok ter z razvojem predšolskih otrok, s pregledom strokovne literature slovenskih in tujih avtorjev, ki raziskujejo vlogo lutk pri otrokovem razvoju, z opazovanjem, z lastnim delovanjem, z uporabo lutk pri vzgojno – izobraževalnem delu, z dokumentiranjem ter analiziranjem dobljenih podatkov, sem v diplomski nalogi opredelila vlogo lutk pri spodbudnem okolju otrok prvega starostnega obdobja.

Pri ustvarjanju spodbudnega okolja imajo lutke izredno veliko moč in velik vpliv. Lutke vplivajo na razvoj vrsto sposobnosti, ki jih otrok začne razvijati v predšolskem obdobju. Igra z lutko otroka spodbudi h kreativnem izražanju in razvijanju spontanega besednega izražanja, stimulira in poveča otrokovo domišljijo, njegov govor se izboljšuje. Otrok ob igri z lutko razvija samozaupanje, socialne spretnosti, strahove in frustracije sprošča na sprejemljiv način, nauči se medsebojnega usklajevanja in reševanja problemov. Igra z lutko vpliva tudi na razvoj fine motorike, spretnosti pisanja in gladkega branja (Majaron in Korošec 2006).

Vzgojitelji morajo v prvi vrsti otroku omogočiti, da se v okolju, v katerem se razvija, počuti varno, sprejeto in ljubljeno. Ko bodo njegove potrebe zadovoljene, bo lahko raziskoval, tvegati in reševal probleme. Tako okolje lahko omogoči vzgojitelj, ki za otroke skrbi, jih spoštuje, je senzitiven in empatičen. Pri vsem tem pa mora biti pristen. Če vzgojitelj v skupini uporablja lutko, je proces razvoja in učenja hitrejši in kakovostnejši.

Lutka je vzgojitelju v pomoč pri posredovanju vzgojno-izobraževalnih vsebin na način, ki otrokom omogoča hitrejšo in kakovostnejšo ponotranjanje pravil. Velikokrat jim pomaga in namesto njih poišče pravo motivacijo za reševanje zapletov in problemov. Ker ima otrok velikokrat strah pred odraslim, vzgojitelj pa predstavlja avtoriteto odraslega, se ob vzgojiteljevi lutki otrok bolj sprosti, ji bolj zaupa in ga vzpodbudi k lastni ustvarjalnosti (Korošec, 2002). Lutka je lahko z otroki in vzgojiteljem ves čas, vsak dan, tako pri dnevni rutini in ob različnih priložnostih, kot tudi pri vsakodnevnih dejavnostih.

»Uporaba lutke v vzgojnem procesu lahko opazno prispeva k bolj humanem in manj stresnem vključevanju otroka v socializacijski proces, v prehodu iz obdobja igre k učenju, k vključevanju v skupinsko delo v času šolanja« (Majaron, 2000).

»V praksi se otrokovo nerazumevanje samega sebe razvija v sodelovanju z drugimi. Kaj je konec koncev otrokov pravi jaz? Odrasli imamo svoje poglede na otrokov pravi jaz, a tudi otrok ima svoje poglede. Včasih otrok ve bolje kot mi; drugič vemo mi bolje kot otrok. Cilj je sodelovati z otrokom pri razvoju jaza, ki bo hkrati spoštovan in resničen« (Curry in Jahnson, 1990 v Hohmann in Weikart, 2005: 43). Če povzamem, otroci in odrasli morajo biti partnerji, ki skupaj rešujejo, razvijajo, se dogovarjajo, spremljajo in dosegajo cilje.

Odrasli je otroku ves čas na voljo, da mu priskoči na pomoč pri izpeljavi njegovih načrtov. Četudi v igro vzgojitelj ni vključen, med njima poteka vzajemni odnos sodelovanja in pomoči. Tak odnos veliko bolje vpliva na otrokov razvoj, kot to, da je vzgojitelj pasiven opazovalec in spremljevalec igre ali dominanten vzgojitelj, ki otroku govori kaj mora in česa ne sme narediti. Če bi vsak vzgojitelj vedel, kaj je spodbudno ozračje, ne bi nikoli oviral otroka pri manipuliranju z določenim materialom s prepovedmi. Ko se lahko otrok svobodno odloči, kako bo uporabil material, govorimo o aktivnem učenju in spodbudnem okolju (Hohmann in Weikart, 2005).

V2: Kako vzgojitelji z uporabo lutke vplivamo na odnose z otroki in med otroki?

V prvi vrsti otrok lažje vzpostavi kontakt z lutko, kot z vzgojiteljem, kar gre pripisati strahu pred odraslimi oziroma pred avtoriteto. Tako kot otroci, mora tudi dober animator lutke, v tem primeru vzgojitelj, verjeti v njeno moč. Tako jo naredi živo, pristno in prijetno. Ko vzgojitelj v roke prime lutko, ustvari magični čas, ki se odvija ob lutkinem oživljanju. Otroci vzgojitelja ne vidijo več kot avtoriteto, ampak kot osebo, ki je prinesla v skupino veselje, smeh in vznemirjenje. Osebi v vzgojiteljevih rokah popolnoma zaupajo in verjamejo, da za skrivnost, ki jo je otrok zaupal lutki, vzgojitelj ne ve. To magično moč ima samo lutka (Korošec, 2006).

»Direktna komunikacija v dramski igri z izpostavljanjem jaza ustreza egocentričnim otrokom, ki želijo poudariti svoj ego. Plašen otrok si bo upal komunicirati z lutko, ker mu je le ta "ščit", drugi jaz, skozi katerega sporoča. Egocentričen otrok bo svoj ego moral podrediti lutki, če bo želel vzpostaviti skozi lutko odnos z drugimi« (Korošec, 2006: 109).

Tako kot lutka vpliva na otroka, vpliva tudi na vzgojitelja, ki jo ima v rokah. Da jo oživi, ji mora posoditi svoja čustva. Da je lutka jezna, mora jezo izražati vzgojitelj, da lutka joče, mora svojo žalost dobro izraziti vzgojitelj. Lutka je brez srca, zato ji moramo posoditi svojega (Sitar, 2008). Vzgojitelj se ob lutki sprosti, kar omogoča prijetnejši in manj stresen način posredovanja informacij. Otrokom se približa na posreden in zabaven način, s tem, ko lutka v njegovih rokah zganja norčije in dela napake. Otroci jo sprejmejo kot živega člana svoje skupine, kot da je eden izmed njih, ob njej se počutijo sproščeno, se je želijo dotakniti in jo božati. Razkazujejo ji svoje igrače, prostor in se želijo z njo igrati (Korošec, 2006).

V otrocih je lutka zbudila velik interes za ugotavljanje velikosti lutke, kakšna je na otip, hodili so okoli nje in jo božali, dvigovali ušesa in rep, stiskali za nos, nekateri so nanjo tudi sedli. Vsekakor jih je pritegnila s svojim videzom, ko pa je oživela, so za trenutek postali nezaupljivi, potem pa so se ji ponovno približali in jo počasi sprejeli. Pripovedovali so ji prigode, ki so se jim dogodile doma ali v vrtcu, nosili so ji igrače in jo klicali. Tudi zadržani otroci so se ji želeli približati in ji kaj povedali na uho. Miška se je izkazala kot izjemen motivator pri navajanju na samostojnost pri higienskih navadah in preobnavanju. Še večja motivacija otrok je bila, ko so se sami pojavili v vlogi učitelja. Prišlo je do empatije otrok, ko je miška potrebovala pomoč in vsi so se strinjali, da ji pomagajo. Veliko spremembo sem opazila tudi pri določenih otrocih, ki so se pred prihodom miške igrali bolj v ozadju in individualno. Miška jih je pritegnila k skupni igri. Velikokrat so reševali spore na način, kot jih je reševala miška. Empatija, sočutje in pomoč drug drugemu so sposobnosti, ki jih je privedla do tega, da je skupina postala bolj povezana.

V3: Kako lahko z lutkami uspešneje ustvarjamo spodbudno okolje?

Z uvajanjem lutke ljubljenske v skupino sem zagotovo uspešneje ustvarila spodbudno okolje za različne dejavnosti, samostojnost, empatijo, sodelovanje in reševanje problemov. Lutka ljubljenska je pogosto v pogovoru prišla do izpovedi nekaterih otrok, zmanjšala odvisnost otrok od odrasle osebe, zgladila spore in posegala v konflikte. V skupini se je povečala medsebojna pomoč, pri oblačenju medvedka, pri odpiranju zabojev in pomoč odraslim okoli sebe, nešteto krat so mi otroci pomagali pri raznih opravilih, brisanju miz. Izkazovali so izjemno samostojnost pri elementih dnevne rutine: prihajanje v vrtec, pitje iz skodelic, samostojno hranjenje, samostojnost v garderobi. Spodbujanje otrok k samostojnosti pri elementih dnevne rutine je ena izmed osnovnih nalog, ki jim vzgojitelji sledimo v oddelku prvega starostnega obdobja. Sodelovanje pri dnevni rutini z miško jim je prineslo izjemno

veselje do učenja in navajanja na nova spoznanja. Miška je spodbujala njihov govorni razvoj, razvoj empatije in samostojnosti, kar so nadaljevali tudi po odhodu miške. Pri dejavnostih in opravilih sem pogosto usmerjala pozornost na otroke, ki so se držali v ozadju oziroma pri dejavnosti niso bili samostojni. Pri delu sem jih ves čas spodbujala in nikakor ne usmerjala. Miška je bila odlična motivatorica in spodbujevalka pri različnih dejavnostih, velikokrat pa je tudi odpravila strah, kot npr. pri deklici, ki je šla prvič na tobogan. Miška je posegala v konflikte situacije in zmanjšala fizično agresijo med otroki ter jih naučila sprejemljivega načina komuniciranja pri reševanju konfliktov.

Lutke ima izredno močan vpliv na otroke. Vzgojitelj in starši nikoli ne bomo dosegli takega vpliva, kot ga ima lutka. Vendar nič za to, vedno lahko v roke primemo igračo, lutko, ki jo oživimo in preusmerimo pozornost otroka. Vedeti moramo le, da otrok verjame lutki, če njej verjame njen animator, torej mi. S pravilno interakcijo in spremenjenim glasom lahko vplivamo na potek dela, način komunikacije in na sodelovanje. Vendar ne smemo pozabiti umetniške vrednosti lutke, tudi ko jo vključujemo v didaktične smotre. Poznati moramo mejo, da vzgojitelj ne izkorišča lutke za doseg želenega cilja. Lutka ni moralizator v tem smislu, da jo imamo nekje pri roki in se pokaže le takrat, ko vzgojitelj nima več idej, kako naj v skupini/pri otroku pride do želenega. Spodbudno okolje lahko z lutko ustvarjamo predvsem pri zgodbah, ki se vežejo na glavne like, v mojem primeru miško Miko, trenutne probleme, ovire in rešitve, ki se dogajajo v skupini. Če želimo ustvariti primerno spodbudno okolje, priredimo zgodbo z enakim zapletom in jo na primeren način razpletemo. Na ta način bo otrok spoznal, kaj mora narediti, da bo prav. Tako bo tudi spoznal čustva, ki jih bo prvič doživel, s tem, ko se bo vživel v kožo drugega.

12 ZAKLJUČEK

Kot smo zapisali že v uvodu, je igra otrokova osrednja dejavnost, ki jo izvaja. Skozi igro otrok zadovoljuje svoje potrebe, naloga vzgojiteljev pa je, da mu zadovoljevanje te potrebe omogočamo.

S tem, ko ustvarjamo spodbudno okolje v katerem se otrok razvija, mu zagotavljamo optimalen razvoj na kognitivnem, emocionalnem, socialnem in telesnem razvoju. Ob upoštevanju različnih vidikov, pomembnih za vzgojitelja in otroka, ustvarimo primeren svet, ob katerem bo otrok doživel veselje do novega znanja.

Lutka je v vrtcu najboljši vzgojiteljev pomočnik. Lutka postane taka kot človek, vendar so njene sposobnosti veliko večje. Otrok skozi lutko projicira sebe in na ta način izraža svoje domneve in znanja. Ob lutki otrok razvija pozitivno samopodobo, postane samozavesten in verjame v svoje sposobnosti, lutka zmanjšuje napetosti in premaguje strah. Ko so ob vzgojitelju pojavi lutka, postane le ta primaren akter v otrokovem okolju, vzgojitelj se postavi v ozadje in tako lahko spremlja dogajanja, ki jih drugače brez lutke ne bi mogel.

Vzgojiteljeva naloga in obveza, da mora vedno podpirati otrokovo željo po igranju, je ključna. Seveda se, zaradi dnevne rutine, igra otrok prekine. Zato pred tem otrokom damo vedeti, da naj počasi prehajajo iz igre v realni svet in tako zaključijo svojo igro. Dober vzgojitelj bo igro nadaljeval tudi preko dnevne rutine, tako kot je to storila miška v umivalnici. Sama z lutkami do zdaj nisem imela nobenih izkušenj. Pravzaprav sem bila pred začetkom projekta mnenja, da je "oponašanje lutke" zelo enostavno, saj smo se kdaj zabavali s prijatelji in odigrali kakšno smešno lutkovno predstavo, ki je bila bolj za šalo kakor za res. Vendar pa sem spoznala mnogo novih stvari, na katere nisem nikoli pomislila. Npr. da je najbolj pomembna stvar, ki jo mora vedeti in izvajati vsak animator to, da gledaš lutko in ne gledalce. Sama sem vedno gledala gledalce, tudi zdaj sem se zalotila, da gledam otroke, saj me je zanimal njihov odziv. Ugotovila sem tudi, da je izredno težko ves čas ohranjati ton spremenjenega glasu. Vzgojiteljica, s katero sem delala, me je na začetku velikokrat opozorila na glas. Pozneje sem se na navadila in bila pozorna, dokler pa imaš več stvari v glavi, na katere moraš biti pozoren, je glas vsekakor stvar, na katero hitro pozabiš. Torej, pred izvajanjem projekta v vrtcu, sem si mislila, da tega ne bom zmogla, saj je potrebno misliti na toliko stvari, da verjetno ne bo šlo. Dolgo časa sem razmišljala, kako bi se tega lotila, kaj bi uporabila za ljubljenska skupine, katere lutkovne predstave bi zaigrala in še mnogo drugih skrbi, kaj če otroci ne bodo

zainteresirani, kaj če se bodo bali. Nato pa sem se spomnila moje miške, ki jo imam že 12 let doma, in sem se tudi zaradi njene velikosti odločila prav zanjo. Odločitev je bila dobra. Ravno zaradi njenega videza, velikosti in mehkoobe, so jo vsi prisrčno sprejeli. Do zdaj v skupini še niso imeli ljubljjenčka.

Ko sem v igralnico prinesla miško in jo animirala, sem imela občutek, da vsi gledajo samo mene. »No, pa smo tam,« sem si mislila. Ko pa sem doma pregledala posnetke, ki jih je posnela sodelavka, sem opazila, da sem se močno motila. Otroci so bili ves čas skoncentrirani samo na miško, njene gibe in besede. To pomeni, da sem prenesla svojo energijo na lutko.

Menim, da so otroci kljub temu, da so stari šele 1–2 leti pokazali veliko samoiniciativnosti in ustvarjalnosti pri vsakodnevnih dejavnostih in izzivih. Otroci so se ob ljubljenci Miki marsičesa naučili, hkrati pa so se tudi zelo zabavali. Ko je Mika "oživel" so vsi vriskali in skakali po njej, da sem jih morala miriti. Posebno smešne so bile njene "nagajivosti" in "neprimerne" besede. Zelo radi so se z njo tudi "pocrkljali" in jo objemali. Miko so zares sprejeli za enakovrednega člana skupine. Tudi če sem sama pozabila na animacijo Mike, so me na to spomnili otroci.

Otroci skupine Ježkov so se z Miko pogovarjali individualno, a ravnodušnega ni pustila nikogar. Ko jo nisem animirala, so sedeli zraven nje, jo objemali in po njej skakali, ko pa sem jo animirala, so začeli vriskati in skakati od veselja. Prinašali so ji knjige, žoge, se z njo pogovarjali, hodili k meni, da mi povejo, da je Mika tukaj in tako naprej. Sprejeli so jo vsi otroci, le da so nekateri za to potrebovali več časa. Zares so jo imeli radi.

Animacija Mike je močno pritegnila pozornost otrok. Kadar so bili nemirni ali nezainteresirani za dejavnost, jih je spodbudila Mika. To jih je vsakokrat motiviralo.

Menim, da se je dinamika v skupini izboljšala, saj je skupina še bolj medsebojno povezana. Napredek je viden tudi na govornem področju. Z ljubljencem v skupini bom še nadaljevala.

13 VIRI IN LITERATURA

Batistič Zorec, M. (2002). *Učenje v vrtcu*. Sodobna pedagogika, letn. 53, št. 3, str. 24–43.

Batistič Zorec, M., Krnel, D., (2009). *Prednost učenja pred poučevanjem*. V: Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Borota, B., (2002). *Interakcija med pedagoškim in umetniškim delovanjem vzgojitelja*. Magistrsko delo. Ljubljana: Akademija za glasbo.

Borota, B., (2006). *Otrok, glasba in učno okolje*. V: Borota B., Geršak V., Korošec H., Majaron E. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta Koper.

Bredikyte, M., (2002). *Dialoška dramska igra z lutkami/Ddil kot metoda spodbujanja otrokove verbalne ustvarjalnosti*. V: H. Korošec, E. Majaron. *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana.

Erjavec, M., (2012). *Vloga lutke pri komunikaciji med malčki in starejšimi otroki v vrtcu*. V: *Simbolna igra v vrtcu*. Ljubljana: Supra.

Debouny, E., (2002). *Puppets as a teaching tool*. V: Majaron, E. and Kroflin, L. (ed.), *Puppetwhat a miracle!* Zagreb: Croatian Centre of UNIMA and UNIMA Slovenija.

Gardner, H., (1993). *Razsežnosti uma*. Ljubljana: Založba Tangram.

Golub, Z., (2003). *Šolsko lutkovno gledališče z zbirko lutkovnih igric*. Nova Gorica: Educa.

Hamre, I., (2004). *Cross – Aesthetic Learning – Education in and through Animation Theatre*. Copenhagen: UNIMA – Denmark.

Hohmann, M., P. Weikart, D., (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.

Ivon, H., (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing – tehnička knjiga.

Korošec, H., (b. l.). *Komunikacija v gledališki in lutkovni dejavnosti* (interno študijsko gradivo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Ljubljana.

Korošec, H., (2004). *Simbolna igra z lutko – način komunikacije v razredu*. Magistrsko delo. Ljubljana. Pedagoška fakulteta.

Korošec, H., Majaron, E., (2006). *Kreativna dejavnost z lutkami kot proces*. V: Borota B., Geršak V., Korošec H., Majaron E. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem. Pedagoška fakulteta Koper.

Korošec, H., (b. l.). *Simbolna igra in gledališka igra* (interno študijsko gradivo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Ljubljana.

Kroflič, R., (2005). *Vzgojiteljica – izhodišče prikritega kurikula v vrtcu*. V: *Prikriti kurikulum v kurikulumu – rutina ali izzivi v vrtcu*. Ljubljana: Supra.

Kurikulum za vrtce, (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad RS za šolstvo.

Majaron, E., (2002). *Lutka pri oblikovanju mladega človeka*. V: H. Korošec, E. Majaron. *Lutka iz vrtca v šolo. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse*. Ljubljana.

Marjanovič Umek, L., Lešnik Musek, P., (1999). *Simbolna igra: kaj jo določa in kako igra določa otrokov razvoj*. V: *Psihološka obzorja*. Ljubljana: Društva psihologov Slovenije.

Marjanovič Umek, L., Lešnik Musek, P., (2001). *Igra v kurikulumu za predšolske otroke*. V: *Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., (2006). *Psihologija otroške igre. Od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveno-raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U., (2008). *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje*. Ljubljana: Znanstveno-raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Mikuš, A., (2002). *Lutka – moj nepogrešljivi pomočnik v razredu*. V: H. Korošec, E. Majaron. *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Paljetak, L., (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Međunarodni centar za usluge u kulturi: Zagreb.

Pirc, L., (2011). *Pedagogika: Značilnosti učenja predšolskih otrok* (interno študijsko gradivo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Ljubljana.

Pokrivka, V., (1985). *Dijete i scenska lutka*. Školska knjiga. Zagreb.

Sitar, J., (2003). *Od branja do igranja*. V: Beremo skupaj, priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sitar, J., (2008). *Lutkovna umetnost v okviru kulturne vzgoje*. V: N. Požar Matijašič in N. Bucik. *Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Štok Pavlin, J., (2012). *Vloga odraslega pri simbolni igri v prvem starostnem obdobju*. V: *Simbolna igra v vrtcu*. Ljubljana: Supra.

Turnšek, N., (2008). *Problemsko in raziskovalno naravnano učenje v vrtcu*. Gradivo za študente na strnjeni praksi. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Ljubljana

Tankersley, D. et al, (2011). *Teorija u praksi – priročnik za profesionalni razvoj učitelja*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicjative Step by Step, Bosna i Hercegovina.

Vukonič Žunič J., Delaš, B., (2009). *Lutkarski medij u školi, priručnik za učitelje i voditelje lutkarskih družina*. Zagreb: Školska knjiga, d.d.